

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Moralis Expositionis In Beatum Job Liber Liber Vigesimo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

disti metuentibus resignificationem, ut fugiant à facie arcus. Ac si diceret: Hoc tempus misericordiae est, illud tempus iudicii erit. Per ista ergo hujus temporis flagella significans, quomodo tunc percussurus es, quando non parcens iudicas, qui sic districte modo percutis, quando parcis. Aliquando autem per arcum etiam sacra Scriptura signatur. Ipsa quippe arcus est Ecclesiae, ipsa arcus est Domini, de qua ad corda hominum sicut ferientes sagittae, sic terrentes sententiae veniunt. Unde recte quoque per Psalmistam dicitur: *Arcum suum tendit & paravit illum, & in ipso paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.* Arcum namque suum Dominus tendit; quia cunctis peccatoribus per Scripturam sacram minas exhibuit. In quo arcu scilicet vasa mortis praepravit; quia secundum eloquij sui sententiam, eos qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In quo etiam sagittas suas ardentibus effecit; quia in eos quos per terrorem corrigit, accensas verborum sententias emittit. De hoc praedicatorum arcu per Esaiam dicitur: *Cum sagittis & arcu ingrediuntur illuc:* quia nimirum sancti Apostoli ad feriendam Gentilis vitae duritiam cum districtis verborum spiculis venerunt. Quid igitur hoc in loco arcus nomine, nisi sacrum eloquium debet intelligi? In chorda etenim Testamentum novum, in cornu verò Testamentum vetus accipitur. In arcu autem dum chorda trahitur, cornu curvatur. Sic in hoc eodem sacro eloquio dum Testamentum novum legitur, duritia Testamenti veteris emollitur. Ad ejus namque spiritualia & blanda praecepta, illius litterae se rigor inclinat: quia Testamentum novum, dum quasi quodam bonae operationis brachio trahitur, in Testamento veteri severitatis iura flectuntur. Nec indecenter dicimus chordam Testamento novo congruere, quod de incarnatione Dominica certum est extitisse. Quasi ergo chorda trahitur, & cornua cuvantur: quia dum in Testamento novo incarnatio mediatoris agnoscitur, ad spiritalem intelligentiam rigor Testamenti veteris inclinatur. Ait igitur sanctus vir: [*Dicebam, Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.*] Arcus in manu, est Scriptura sacra in operatione. In manu etenim arcum tenet, qui divina eloquia quae intellectu cognoscit, operatione perficit. Instauratur ergo arcus in manu, dum quidquid in sacro eloquio studendo cognoscitur, vivendo

completur. Hinc etiam Salomon dicitur fortes spiritualis pugnae describeret bellatores, ait: *Omnnes tenentes gladios, ad bella doctissimi.* Quid namque in divina Scriptura per gladium figuretur, Paulus aperuit, dicens: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Salomon autem non ait: *Omnnes habentes gladios, sed tenentes:* quia videlicet verbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. Habet quippe, sed non tenet gladium, qui divinum quidem eloquium novit, sed secundum illud vivere negligit. Et doctus esse ad bella jam non vellet, qui spiritalem quem habet gladium, minime exercet. Nam resistere tentationibus omnino non sufficit, qui hunc verbi Dei tenere gladium male vivendo postponit. Sancta itaque Ecclesia, quae subsequenti persecutione deprimitur, malorum abundantiam, & bonorum inopiam pensans, beati Job vocibus damna sua praenunciat, dicens: [*Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.*] Quae videlicet cuncta considerans, nequaquam spe cassa falleretur. Nam perfecti quique multos nunc ejus conspiciunt adjuutores, sed pensant proculdubio quod emergente persecutionis articulo, ex his plerique hostes illius fiunt, qui esse pacis tempore ejus cives videntur. Non autem de omnibus ita desperant: sed tamen plerumque contingit, ut hi, de quibus majorem fidei fiduciam habuerant, ipsi ejusdem fidei hostes atrociores fiant: ut eos tunc videant contra sacra eloquia agere, ex quorum se operatione crediderant haec eadem sacra eloquia ad praedicationis gratiam restaurare. Quae tamen tempora jam nunc inchoasse ingemiscimus, cum multos intra Ecclesiam positos cernimus, qui aut nolunt operari quod intelligunt, aut hoc ipsum quoque sacrum eloquium intelligere ac nosse contemnunt. A veritate etenim avertentes auditum, ad fabulas convertuntur, dum omnes quae sua sunt quarunt, non quae sunt Philip. Iesu Christi. Scripta Dei ubique reperta opponuntur oculis; sed haec cognoscere homines dedignantur. Pene nullus quaerit scire quod credit. Multitudo ergo bonorum praecedentium arcum suum destrui dolebat, quae sacrum eloquium restaurari semper per studium subsequendum credebatur.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM JOB LIBER VIGESIMVS.

CAPUT PRIMUM.

UAMVIS omnem scientiam atque doctrinam Scriptura sacra sine aliqua comparatione transcendat; ut taceam quod vera praedicat, quod ad caelestem patriam vocat, quod à terrenis desiderijs ad superna amplectenda cor legentis immutat, quod dictis obscurioribus exercet fortes, & parvulis humili sermone blanditur: quod nec sic clausa est, ut pavesci debeat; nec sic patet, ut vilescat: quod usu fastidium tollit, & tanto amplius diligitur, quanto amplius meditatur: quod legentis

S. Greg. Tom. I.

animam humilibus verbis adjuvat, sublimibus sensibus levat: quod aliquo modo cum legentibus crescit: quod à rudibus lectoribus quasi recognoscitur, & tamen doctis semper nova reperitur: ut ergo de rerum pondere taceam, scientias tamen omnes atque doctrinas ipso etiam locutionis suae more transcendit: quia uno eodemque sermone dum narrat textum, prodit mysterium, & sic scit praeterita dicere, ut eo ipso noverit futura praedicare, & non immutato dicendi ordine, eisdem ipsis nunciabus novit & antea describere, & agenda ferre: sicut

o o

hæc eadem beati Job verba sunt, qui dum sua dicit, nostra prædicat; dumque lamenta propria per sermonem indicat, sanctæ Ecclesiæ causas per intellectum sonat. Ait enim: [*Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum. Expectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant, quasi ad imbrem serotinum.*] Hanc etenim apud beatum Job fuisse subjectorum reverentiam indubitanter credimus. Sed sicut jam sæpe diximus, sancta Ecclesia hereticorum vel carnalium tribulationibus pressa, præteritorum reminiscitur temporum, in quibus omne quod ab ea dicitur, cum metu à fidelibus auditur, & adversariorum suorum proterviam deplorans, dicit.

Quanta reverentia Iob fuerit apud auditores suos, & quanta discretionis in sermonibus proferebat.

CAPUT II.

Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum. Ac si aperte dicat: Non ut hi protervi ac tumidi, qui dum veritatis verba suscipere renuunt, prædicationis meę sententias quasi docendo præcurrunt. Cujus nunc discipuli intenti ad ejus consilium tacent: quia verba ejus non audent impugnare, sed credere. Ut enim proficere ex ipsis possint, ea proculdubio non judicaturi, sed secuturi audiunt. De quibus rectè subjungitur: [*Verbis meis addere nihil audebant;*] quia nimirum tunc heretici cum contra hanc libertate pessima fuerint effrænati, dictis ejus addere aliquid præsumunt, cum prædicamentorum ejus reëritudinem quasi emendare moliantur. Quæ adhuc de bonis auditoribus subdit: [*Et super illos stillabat eloquium meum.*] In hac stillatione eloquij, quid aliud quam mensura prædicationis accipitur? quia oportet ut exhortationis gratia singulis juxta capacitatem ingenij conferatur. Per hoc ergo quod dicitur: [*Verbis meis addere nihil audebant;*] reverentia laudatur audientium. Per hoc verò quod subditur: [*Et super illos stillabat eloquium meum;*] indicatur dispensatio magistrorum. Debet enim subtiliter is qui docet, perspicere, ne plus studeat, quam ab audiente capitur, prædicare. Debet enim ad infirmitatem audientium semetipsum contrahendo descendere, ne dum parvis sublimia, & idcirco non profutura loquitur, se magis curet ostendere, quam auditoribus prodesse. Jubente autem Domino, non solum phialæ ad mensam tabernaculi, sed etiam cyathi præparantur. Quid enim per phialas, nisi larga prædicatio, quid verò per cyathos, nisi minima & tenuis de Deo locutio designatur? In mensa igitur Domini & phialæ præparantur & cyathi: quia videlicet in doctrina facti eloquij, non solum exhibenda sunt magna & arcana quæ debriant, sed etiam parva & subtilia quæ quasi per gustum notitiam præstant. Hujus ergo discretissimæ dispensationis suæ, sancta Ecclesia extremis pressa temporibus reminiscitur, & dicat: [*Super illos stillabat eloquium meum.*] Ubi aptè quoque subjungitur: [*Expectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.*] Verba quippe sanctæ prædicationis sicut pluviam sustinemus, cum vera humilitate ariditatem nostri cordis agnoscimus, ut potu sanctæ prædicationis irrigemur. Unde Deo rectè per Psalmistam dicitur: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* His doctrinæ fluentis infundi Propheta nos admonet, dicens: *Sitientes venite ad aquas.* Qui dum in extrema parte jam sæculi verba sanctæ prædicationis accipimus, quasi ad imbrem serotinum os cordis aperimus. Nam si os in corde non esset, Psalmista non diceret: *Labia dolosa in corde, & corde*

2.
Exod.
37. e

Ps. 142. b

Esai. 55. a

Ps. 11. a

A locuti sunt mala. Os igitur cordis quia verbis intendimus ultimæ prædicationis, hoc velut serotinis aperimus fluentis. Quæ nimirum prædicatio ex ejus ad nos sacrificio prodit, qui per Psalmistam dicit: *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Quia enim Redemptor noster juxta mundi finem vim persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificium vespertinum dedit. De hoc imbri serotino aliàs scriptum est: *Dabo vobis pluviam temporaneam & serotinam.* Temporaneam quippe pluviam dedit, quia electis suis priori tempore legis intellectum contulit. Serotinam quoque pluviam tribuit, quia prædicari diebus ultimis incarnationis suæ mysterium fecit. Quod quia sancta Ecclesia quotidie annunciare non desinit, ora cordis audientium velut ex imbri serotino infundit. Sequitur.

B Quod prælati quisque ea circa subditos suos debent uti censura, ut eis pro tempore sic se gravem exhibeat, ut non reddat odiosum; sic hilarem, ut non faciat vilem.

CAPUT III.

Si quando ridebam ad eos, non credebant: & lux vultus mei non cadebat in terram. Hoc si juxta historię verba percipimus, credi necesse est quòd vir sanctus talem se exhibuerit subditis, ut etiam ridens timeri potuisset. Sed cum superius patrem se pauperum, viduarum verò consolatorem fuisse perhibet, magna valde discretione res indiget, quomodo in tanto terrore regiminis, tanta quoque affuerit lenitas, & mansuetudo pietatis. Sine magna enim benignitatis lenitate non fuit hoc, quòd se patrem pauperum, & viduarum consolatorem dicit. Sed rursum sine magna severitate non potuit etiam ridens timeri. Quia in re quid aliud docemur, nisi quòd talis debet esse dispensatio regiminis, ut is qui præest, ea se circa subditos mensura moderetur, quatenus & ariditas timeri debeat, & iratus amari? ut cum nec nimia lætitia vilem reddat, nec immoderata severitas odiosum. Sæpe enim subjectos frangimus, dum plus justo vigorem justitiæ tenemus. Qui profecto vigor jam justitiæ non erit, si se sub justo moderamine non custodit. Et sæpe à disciplinæ metu resolvimus subditos, si nostro regimini hilaritatis fræna laxamus: quia dum nos quasi licenter latos aspiciunt, audacter ipsi ad illicita resolvuntur. Sed ut rectoris vultus etiam lætus debeat timeri, necesse est ut ipse vultus sui conditoris sine cessatione timeat. Illi etenim menti difficile de lætitiâ creditur, quæ quòd se pro amore Domini continè affligat, à subditis scitur. Qui enim incessanti estu spiritualis desiderij superna appetit, valde de ea in dubium venit hoc, quòd aliquando ante homines hilarescit. Unde & idem beatus Job non longè post dicturus est: *Sæpe enim quasi ridentes super me fluctus timui Deum.* Sic quippe metuebat judicem suum, quasi imminentes impetus fluctuum, jam jamque moriturus. Cujus ergo in mentem moror divini timoris infuderat, rectè hilaritati illius subditi non credebant: quia cogebantur ridenti non credere, cujus cor in timore conditoris noverant quàm continua mœstitia tenebat. Hoc quoque juxta historiam non inconvenienter accipitur, quod protinus subinfertur.

Quod Sanctorum lux in terrenorum desiderijs non est, quorum conversatio in calis est.

CAPUT IV.

Et lux vultus mei non cadebat in terram. Scriptum quippe est: *Oculi sanctorum in sensibus terra.* Rursumque per eundem Salomonem dicitur: *Oculi*

Zecl. 2. sapientis in capite eius. Paulus quoque ait: *Caput A*
b *viri Christus.* Oculi ergo sapientis in capite ejus
1. Cor. 11 sunt, dum Redemptoris sui semper opera quæ imi-
e tati debeat, contemplantur. Lux ergo vultus ejus in
 terram non cecidit; quia ea quæ terrena sunt, per
 concupiscentiam non aspexit. Sed quia superfi-
 ciam historiarum sub brevitate discussimus, quid in his
 de intellectu mystico lateat, perpendamus. Unam
 esse personam Christum & Ecclesiam, plerumque
 jam diximus; & sæpe vox capitis ad vocem corporis,
 sæpe vox corporis ad vocem capitis transit. Qui
 enim sunt in carne una, nil obstat, ut convenienter
 etiam in voce una. Dicat ergo ex voce capitis de
 electis suis, dicat Ecclesia: [*Si quando ridebam ad*
eos, non credebant.] Ridere etenim Dei, est Sancto-
 rum vias prosequenti favore prosperari; sicut de his
 quoque per usum dicitur, quos in hoc sæculo felici-
 tatis blandimenta comitantur: Arrisit illis tempus.
 Unde contra, ira appellatur Domini, à bonis actio-
 nibus infirmari; sicut scriptum est: *Ne quando ira-*
scatur Dominus, & pereatis de via justa. Si igitur
 irasci Dominus perhibetur, cum viam justitiæ ho-
 mines perdunt, rectè arridere Dominus dicitur,
 cum bona nostra opera favor gratiæ supernæ comi-
 tantur.

*Quod grave peccatum sit incauta securitas; &
 valde utile sit, etiam cum stamus, for-
 midare ruinam.*

CAPUT V.

SED electi quique quamdiu in hac vita sunt, secu-
 ritatis sibi confidentiam non promittunt. Hostis
 enim omnibus contra tentamenta suspecti, occulti
 hostis insidias metuunt, qui etiam tentatione ces-
 sante, vel sola graviter suspitione turbantur. Nam
 sæpe multis grave periculum incauta securitas fuit:
 ut callidi hostis insidias non tentati, sed jam pro-
 strati cognoscerent. Vigilandum quippe semper est,
 ut mens continuè sollicita nunquam relaxetur in-
 tentione superna: ne laboriosa deserens, in cogita-
 tionibus fluxis, quasi in quibusdam mollibus stram-
 entis jacens, venienti corruptori diabolo mens
 se resoluta prostituat. Semper verò est ad certam-
 en adversitatis erigendus animus: semper contra
 occultas insidias cautela providenda. Hinc etenim
 Habacuc propheta ait: *Super custodiam meam stabo.*
 Hinc rursum scriptum est: *Statue tibi speculam;*
Hab. 2. a *pone tibi amaritudines, qui evangelizas Sion.* Hinc
Hier. 31 per Salomonem dicitur: *Beatus vir, qui semper est*
Prov. 28 *pavidus: qui autem mentis est durus, corruet in ma-*
Cant. 3 *lum.* Hinc iterum dicit: *Vniuscuiusque ensis super*
femur suum, propter vires nocturnos. Nocturni
 quippe timores, sunt insidie tentationis occultæ.
 Enis autem super femur, est custodia vigilans, car-
 nis illecebras premens. Ne ergo nocturnus timor,
 id est, occulta & repentina tentatio subrepat, sem-
 per necesse est, ut femur nostrum superpositus cus-
 todie ensis premat. Sancti etenim viri sic de spe
 certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione sus-
 pecti; quippe quibus dicitur: *Servite Domino*
Psal. 2. b *in timore, & exultate ei cum tremore:* ut & de
 spe exultatio, & de suspitione nascatur tremor.
Pf. 81. c Quorum voce iterum Psalmista dicit: *Laetetur*
cor meum, ut timeat nomen tuum. Qua in re notan-
 dum, quod non ait: *Laetetur ut securum sit;* sed, *Laetetur,*
 ut timeat. Meminerunt namque, quamvis eor-
 um actio prosperetur, qui adhuc in hac vita sunt;
 de qua per eundem Job dicitur: *Tentatio est vita*
Iob. 7. a *sep. 9. a* *humana super terram.* Meminerunt rursum quod
 scriptum est: *Corpus quod corrumpitur, aggravat*
animam: & deprimit terrena inhabitatio sensum
multa cogitantem. Meminerunt & metuunt, & cer-
 titudinem sibi in se promittere non præsumunt: sed

S. Greg. Tom. I.

positi inter gaudium spei, & tentationis metum;
 confidunt, & timent: confortantur, & titubant:
 certificantur, & suspecti sunt. Bene ergo per vo-
 cem electi membri sub figura nostri capitis dicitur:
 [*Si quando ridebam ad eos, non credebant;*] quia
 Redemptori nostro quasi arridenti non credimus,
 dum multis jam ejus donis testantibus, & gratiam
 favoris ejus accipimus, & tamen adhuc sub ejus
 judicio de nostra infirmitate titubamus. Videamus
 qualiter Paulo & arridetur jam per supernam gra-
 tiam, & ipse adhuc quasi non credit per suspitionis
 metum. Jam è celo illi Dominus loquens, ejus-
 que interiùs oculos aperiens, exteriùs claudens, po-
 tentiam suæ majestatis ostenderit: jam de eo Anania
 dixerat, *Vas electionis mihi est:* jam ad tertium
 cælum super se raptus fuerat: jam in paradysum du-
 ctus arcana verba, quæ dicere non posset, audierat;
 & tamen adhuc timidus dicit: *Cassido corpus*
1. Cor. 9. d *meum, & in servitutem redigo; ne forte alius prædi-*
2. Cor. 11 *cans, ipse reprobus efficiat.* Ecce arridenti sibi divi-
 na gratiæ & jam credit per spem, & necdum tam-
 en credit per securitatem. Nam quia bene hæc
 verba Redemptoris nostri vocibus congruunt, et-
 iam subjuncta testantur, cum dicitur: [*Et lux vultus*
mei non cadebat in terram.] Quid namque ter-
 ra, nisi peccator vocatur, cui primâ sententiâ di-
 ctum est: *Terra es, & in terram ibis?* Lux ergo
 vultus Domini in terram nequaquam cadit, quia
 visionis ejus claritas peccatoribus non apparet.
 Scriptum namque est: *Tollatur impius, ne videat*
Gen. 3. d *gloriam Dei.* Quasi enim lux in terram caderet, si
 in extremo judicio veniens, claritatem majestatis
 suæ peccatoribus aperiret. Quod si hæc verba ex
 sanctæ Ecclesiæ voce suscipimus, non incongruè
 intelligere poterimus, lucem vultus ejus in terram
 non cadere, quia occupatis in terrenis actionibus,
 verat summa contemplationis suæ mysteria prædi-
 care. Dici enim infirmis fortia prohibet, nedum
 incapabilia audiunt, prædicationis verbis quibus
 sublevari debuerant, opprimantur. Lux quippe ipsa
 corporea, quæ oculos sanos irradiat, infirmos ob-
 scurat: & dum lippientibus oculis claritati Solis
 intenditur, plerumque eis cæcitas ex luce genera-
 tur. Sancta itaque Ecclesia oppressa persecutionis
 tempore, memor autem præteritæ discretionis suæ,
 dicat: [*Lux vultus mei non cadebat in terram.*] Sed
 quia ex ejus capite hæc verba intelligere cœpimus,
 in ipso adhuc quod sequitur exequamur. Nam
 subditur:

Quod in eorum cordibus qui carnem anima præ-
ponunt, Christus non primum locum
habet, sed ultimum.

CAPUT VI.

SI voluissim ire ad eos, sedebam primus.] Quia
 in corde reproborum priori loco actiones car-
 nis sunt, & posteriori actiones animæ: in eorum
 proculdubio cogitationibus Christus non primus,
 sed ultimus sedet. Sed electi quique quia ea præ
 omnibus quæ æterna sunt, cogitant; & posteriori
 cura ac minima, si qua sunt temporalia disponunt,
 quibus & magistra voce Veritatis dicitur: *Quærite*
Matt. 6. b *primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia*
adjicientur vobis: in eorum corde Dominus pri-
 mus sedet. Ubi aptè præmittitur: [*Si voluissim ire*
ad eos.] Quia enim, sicut scriptum est, omnia ope-
 rantur secundum consilium voluntatis suæ; non se-
 cundum nostrum meritum, sed quia ipse ita ut vult
 visitatione sua nos Dominus illustrat. Itaque &
 cum vult venit; & cum venerit, primus sedet: quia
 & adventus ejus in corde nostro gratuitus est; &
 appetitus ejus desiderij, in cogitatione nostra, æqua-
 lis ceteris desiderijs non est. Sequitur.

O o ij

Quod predicator circumstantem Ecclesia exitum quem regit, diuinarum promissionum auctoritatibus debeat consolari.

CAPUT VII.

Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen merentium consolator.] Quasi rex Dominus sedet in corde; quia circumstrepentes regit animorum motus in nostra cogitatione. In mente quippe quam inhabitat, dum torpentina excitat, inquieta frenat, frigida accendit, accensa moderatur, emollit rigida, fluxa restringit: ex ipsa hac diversitate cogitationum, quasi quidam illum exercitus circumstat. Sive certe quasi rex sedet circumstante exercitu; quia praesidentem illum mentibus electorum circumstat turba virtutum. Qui etiam merentium consolator est, ex ea promissione

Mat. 5. a
p. 16.

qua dicit. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*: Et rursus: *Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum; & gaudium vestrum nemo tollet a vobis*. Ea verò quae de sanctae Ecclesiae capite diximus, nil obstat, si ad vocem quoque eiusdem Ecclesiae referamus. In ea quippe ordo doctorum quasi rex praefidet, quem fidelium suorum turba circumstat. Quae scilicet multitudo fidelium recte quoque exercitus dicitur: quia in prociuctu honorum operum indefinenter quotidie contra tentationum bella praeparatur. Corda quoque merentium sancta Ecclesia consolatur, dum praesentis peregrinationis aeterna afflictas mentes electorum pensat, & has aeternae patriae promissione laetificat. Considerat etiam, quod cogitationes fidelium divino sint timore

* al. per. c. l. l. e.

percussae: & quos de Deo conspicit districta audisse ut timeant, agit quoque quatenus & mansuetudinem pietatis ejus audiant ut praesumant. Sic namque sancta Ecclesia fidelibus suis de pietate & justitia Redemptoris in praedicationis serie spem miscet & metum: quatenus nec incaute de misericordia confidant, nec desperate justitiam timeant. Nam

Luc. 12. d

verbis sui capitis formidantes refovet, dicens: *Nolite timere pusillus grex: quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Atque iterum praesumentes

Luc. 22. e

terret cum dicit: *Vigilate & orate, ut non iniretis in tentationem*. Rursum formidantes refovet, dicens: *Gaudere quia nomina vestra scripta sunt in caelo*.

Luc. 10. d

Sed in semetipsis praesumentes deterret, cum ait: *Videbam satanam sicut fulgur de caelo cadentem*. Formidantes refovet, cum dicit: *Oves meae vocem meam audiunt; & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam aeternam do eis: & non peribunt in aeternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea*. Sed

10. 10. a

in semetipsis praesumentes deterret, dicens: *Dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*. Formidantes refovet, dicens: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Praesumentes deterret, dicens: *Cum venerit filius hominis, putas inveniet fidem in terra? Me tuentes refovet, cum latroni dicit: Hodie mecum eris in paradiso*. Sed terret praesumentes, dum Judas ex Apostolorum gloria in tartarum labitur. De quo per sententiae definitionem dicitur: *Duodecim vos elegeri, & unus ex vobis diabolus est*. Formidantem refovet, cum dicit: *Si dimiserit vir uxorem suam, & recesserit ab eo duxerit virum alterum, nunquid revertetur ad eum ultra? Numquid non contaminata, & polluta erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus*. Sed praesumentem deterret, cum dicit: *Quid clamas super contritione tua? In sanabilis est dolor tuus*. Formidantem refovet, dicens: *Exgo saltem amodo voca me: pater meus, dux virginitatis meae tu es*. Sed praesumentem deterret, dicens: *Pater tuus Amorrhaeus, & mater tua Chetha*. Formidantem refovet, cum ait: *Revertere*

Luc. 23. c

10. 10. c

Hier. 3. a

Hier. 3. b

Ezech. 10. a

A *averfarix Israel: & non averiam faciem meam a vobis, quia sanctus ego sum, dicit Dominus: & non irascar in perpetuum*. Sed praesumentem deterret, cum Prophetam suum ab intercessione prohibet, dicens: *Non assumas pro eis laudem & orationem, quia non exaudiam clamorem eorum in tempore afflictionis: quia si steterint coram me Moyses & Samuel, non est anima mea ad populum istum*.

Quod in Pralatis Ecclesia sese complecti debeant & affectus misericordiae, & districtio disciplina.

CAPUT VIII.

SANCTA itaque Ecclesia auditorum suorum mentem & de misericordiae benignitate sublevat, & de iudicii districtione perturbat: quatenus in praedicatione sua dum bene utrumque permiscet, electi ejus nec de exhibita justitia praesumant, nec de praeterita iniquitate desperent. Sed hoc quod ait: *[Cum sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen merentium consolator:]* sciendum nobis est, quod valde lectorem edificare etiam juxta historiam potest, si perpendat quomodo bonis rectoribus permixta sit & regendi auctoritas, & benignitas consolandi. Ait enim: *[Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu:]* ecce auctoritas regiminis: *[eram tamen merentium consolator:]* ecce ministerium pietatis. Disciplina enim vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teatatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet & justè consolans misericordia, & pie severitas disciplina. Hinc est quod semivivillius vulneribus, qui à Samaritano in stabulum ductus est, & vinum adhibetur & oleum: ut per vinum mordeantur vulnera, per oleum foveantur: quatenus unumquodque qui sanandis vulneribus praestit, in vino morium districtio adhibeat, in oleo molliem pietatis: per vinum mundentur putrida, per oleum sananda foveantur. Miscenda est ergo lenitas cum severitate, faciendumque quoddam ex utraque temperamentum: ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Hoc mirum illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis virga simul, ac mâna est: quia cum Scripturae sacrae scientia est in boni rectoris pectore, si est virga districtio, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam David ait: *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt*. Virga etenim percutimur, & baculo sustentamur. Si ergo est districtio virgae, quae feriat; sit & consolatio baculi, quae sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit rigor sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate saeviens: sit pietas, sed non plus quam expedit parcens. Intueri libet in Moyfi pectore misericordiam cum severitate sociatam. Videamus amantem piè, & districtè severientem. Certè cum Israëliticus populus ante Dei oculos paene invenibilem contraxisset offensam, ita ut ejus rector audiret: *Descende de peccavit populus tuus: ac si ei divina vox diceret: Qui in tali peccato lapsus est, jam meus non est; atque subjungeret: Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciãque te in gentem magnam; ille semel & iterum pro populo cui praeerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens, ait: *Aui dimitte eis hanc noxam; aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti*. Pensemus ergo quibus visceribus eundem populum amavit, pro cuius vita de libro vitae deleri se petiit. Sed tamen iste, qui tanto ejus populi amore confringitur, contra ejus culpas pensamus quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim, ut petitione prima, ne deleantur, culpa veniam obtinuit, ad eundem populum veniens, ait: *Ponat vir gladium suum, super femur suum, & redite de porta usque ad**

6. Dist. 45. cap. Discipline.

Luc. 10. e

Eadem fere scribitur epist. 2. 4. l. 1.

H. b. 9. a

17. 22. b

* al. vi. 101.

Exod. 32. b

ibid. e.

ibid. d

portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Cecideruntque in die illo quasi viginti tria millia hominum. Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit igne amoris: foris accensus est zelo severitatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta severitas, ut eos quos divinitus feriri timuerat, ipse iudicij gladio feriret. Sic amavit eos quibus praesuit, ut pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amavit, ut eos etiam Domino parcente profunderet. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis: causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladiis allegavit. Intus amans, divina ira supplicando obstitit: foris saeviens, culpam feriendo contempsit. Succurrit citius omnibus, ostensa morte paucorum. Et idcirco

A omnipotens Deus fidelem famulum suum citius exaudivit agentem pro populo: quia vidit quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi utrumque Moyses miscuit: ut nec disciplina deesset misericordiae, nec misericordia disciplinae. Unde hic quoque iuxta utramque virtutem dicitur: [Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.] Sedere quippe circumstante exercitu, vigor est ac disciplinae regiminis: mœrentium vero corda consolari, ministerium pietatis. Sed quia inter hæc necesse est, ut expositionis sermo ad spiritalem intelligentiam recurrat: sancta Ecclesia ab adversariis suis extremis temporibus pressa, reminiscitur transacti jura regiminis: reminiscitur & quanta afflictis exhiberit beneficia pietatis. Cujus videlicet disciplina & misericordia tunc à levibus irridetur. Unde & subditur:

CAP.
XXX.

Nunc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo: & vita ipsa putabantur indigni. Egestate & fame steriles: qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Et mandebant herbas, & arborum cortices: & radix iuniperorum erat cibus eorum. Qui de convallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant. In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terra, vel super glaream. Qui inter huiusmodi letabantur, & esse sub sentibus delicias computabant. Filii stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes. Nunc in eorum caritum versus sum, & factus sum eis in proverbium. Abominantur me, & longe fugiunt à me: & faciem meam conspuere non verentur. Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me: & fraxum posuit in os meum. Ad dexteram orientis calamitates meae illico surrexerunt: pedes meos subverterunt, & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis. Dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, & prevaluerunt, & non fuit qui ferret auxilium. Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me, & ad meas miseriae devoluti sunt. Redactus sum in nihilum: abstulit quasi ventus desiderium meum: et velut nubes pertransiit salus mea. Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, et possident me dies afflictionis. Nocte os meum perforatur doloribus: et qui me comedunt, non dormiunt. In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, et quasi capitis tunica succinxerunt me. Comparatus sum luto, et assimilatus sum favilla et cineri. Clamo ad te, et non exaudis: sto, et non respicis me. Mutatus es mihi in crudelem, et in duritia manus tue adversaris mihi. Elevasti me, et quasi super ventum ponens, elisisti me valide. Scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi. Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam: et si corruerint, ipse salvabis. Flebam quondam super eo qui afflictus erat & compatiebatur anima mea pauperi. Expectabam bona, & venerunt mihi mala: praesolabar lucem, & eruperunt tenebrae. Interiora mea effervuerunt absque ulla requie: praevenerunt me dies afflictionis. Mœrens incedebam, sine furore consurgens in turba clamavi. Frater sui draconum, & socius struthionum. Cutis mea denigrata est super me, & aruerunt ossa mea pro caumate. Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem sistentium.

Quod haereticorum derisio nullius est inter
Patres auctoritatis.

CAPUT IX.

Nunc autem derident me iuniores tempore.] Omnes haeretici aetati universalis Ecclesiae comparati, iuniores tempore congruè vocantur: quia ipsi ab ea, non autem ipsa egressa est ab illis. Unde rectè quoque per Joannem dicitur: *A nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.* Iuniores ergo tempore sanctam Ecclesiam irrident, cum hi qui ab ea egressi sunt, doctrinae ejus verba despiciunt, de quibus adhuc subditur: [Quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei.] Quis est grex sanctae Ecclesiae, nisi multitudo fidelium? Vel qui alij huius gregis canes vocantur, nisi Doctores sancti, qui eorumdem fidelium custodes extiterunt? Qui dum pro Domino suo diurnis nocturnisque vigilis intenti clamaverunt, magnos, ut ita dixerim, latratus praedicationis dederunt. De quibus eidem Ecclesiae per Psalmistam dicitur: *Lingua canum tuorum ex*

B inimicis ab ipso. Nonnulli quippe ab idolorum cultibus revocati, facti sunt praedicatorum Dei. Lingua ergo canum Ecclesiae ex inimicis prodit, quia conversos Gentiles Dominus etiam praedicatorum facit. Unde Judaeorum tarditas, qui pro Deo loqui noluerunt, increpante Propheta, reprehenditur, qui ait: *Canes multi, non valentes latrare.* Patres vero haereticorum dicimus, eos videlicet, quos haereticos vocamus; de quorum perverta praedicatione, id est, locutionis semine, sequentes sunt populi in errore generati. Sancta ergo Ecclesia cum canibus gregis sui haereticorum patres ponere dignatur: quia inventores errorum dijudicando respuit, eosque inter veros patres numerare contemnit. Qui etsi quosdam viti sunt à gentilitatis errore revocasse, quorundam mores ad honesta agenda docuisse: pro eo tamen quòd de Deo recta non senserunt, eos cum canibus gregis sui non ponit, quia cum rectis praedicatoribus non adscribit. Liqueat enim quòd Arius, Photinus, Macedonius, Nestorius, Eutyches, Dioscorus, Severus, multique his similes, docendo atque suadendo conati sunt patres videri: sed errores eorum sancta universalis Ecclesia

O o iij

distrieta feveritate dijudicans, eos inter custodes gregis sui non numerat, quos ejusdem gregis unitatem dissipantes damnat. De quibus voce Pauli ^{ad 20. f} Ephesii dicitur: *Scio quia post discesum meum ingredientur ad vos lapsi graves, non parcentes gregi.* Et quia nonnumquam haeretici quanto magis in perfidia errorem dilabuntur, tanto amplius in exteriori sese operatione custodiunt, ita ut agere praeter ceteris magna videantur: sancta universalis Ecclesia cuncta eorum opera despicit, quae ex auctoritate fidei non prodire perpendit. Unde recte quoque beati Job voce subjungitur: [*Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo: & vita ipsa putabantur indigni.*] Virtus quippe in manu, est magnitudo in operatione. Sed virtus manuum haereticorum sanctae Ecclesiae pro nihilo dicitur: quia nullius esse meriti conspicit, vera fide perditam, quidquid operantur. Charitatem quippe Dei & proximi deserunt, qui & de eo falsafentiunt, & a proximis jurgando dividuntur. Sed virtutem manuum sine charitate testatur praedicator egregius nil valere, qui ait: *Si distri- buero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Nonnumquam verò haeretici signa quoque ac miracula faciunt, sed ut hic praemia afflictionis suae, abstinentiaeque recipient, videlicet laudes, quas quaerunt. Unde & Redemptoris voce dicitur: *Multi mihi dicent in illa die: Domine Domine, nonne in nomine tuo propheta- vimus, & in nomine tuo demonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia non novi vos: discedite a me, qui operamini iniquitatem.* Qua nimirum sententia quid datur intelligi, nisi ut in hominibus charitatis humilitas, non autem debeant virtutum signa venerari? Unde nunc sancta Ecclesia, etiam si qua fiant haereticorum miracula, despicit: quia haec sanctitatis specimen non esse cognoscit. Probatio quippe sanctitatis non est signa facere, sed unumquemque ut se diligere: de Deo autem vera cognoscere, de proximo verò meliora, quam de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostensione miraculi, veritas demonstrat, quae ait: *In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Qui enim non ait: In hoc cognosceatur quia mei discipuli estis, si signa feceritis, sed ait: Si dilectionem habueritis ad invicem; aperte indicat, quia veros Dei famulos non miracula, sed sola charitas probat. Testimonium ergo superni discipulatus, est donum fraternae dilectionis. Quam videlicet dilectionem, quia omnes haeretici habere refugiunt, dum ab universalis Ecclesiae unitate dividuntur, jure de eis dicitur: [*Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo.*] Et quia ad eadem signa quae exhibent, nulla humilitate concordant, recte subditur: [*Et vita ipsa putabantur indigni.*] Vel certe omnes haereticos sancta Ecclesia vita ipsa fatetur indignos: quia nimirum sub nomine Christi militant contra nomen Christi. De quibus adhuc subditur.

Quod haeretici quò de Deo plus volunt sapere, eo plus amittunt.

CAPUT XI.

Egestate & fame steriles.] Omnes haeretici dum in sacro eloquio plus secreta Dei student perferutari, quam capiunt, fame sua steriles fiunt. Neque enim ea quaerunt, ex quibus semetipsos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate disponant, patientiam servent, longanimitatem exhibeant: sed ea solummodo, quae eos doctos atque loquaces demonstrent; illa scire appetunt, ex quibus singulariter eruditi videantur. Plerumque enim audacter de natura divinitatis tractant, cum semetip-

fos miseri nesciant. Egestate ergo ac fame sua steriles fiunt: quia ea pericruti desiderant, ex quibus bona vitae germina non producant. Ultra se quippe sunt quae perferutantur: dumque ad hoc tendunt quod comprehendere nequeunt, ea cognoscere negligunt, ex quibus erudiri potuerant. Quam bene eorum audaciam praedicator egregius refranat, dicens: *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Hinc Salomon ait: *Prudentia tua pone modum.* Hinc rursus dicit: *Mel invenisti, comede quod sufficit tibi: ne forte saturatus evomas illud.* Dulcedinem quippe spiritualis intelligentiae, qui ultra quam capit, comedere appetit, etiam quod comederat, evomit: quia dum summa intelligere ultra vires quaerit, etiam quae bene intellexerat, amittit. Hinc rursus dicit: *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui perferutator est majestatis, opprimetur à gloria.* Gloria quippe invisibilis conditoris, quae moderatè inquisita nos erigit, ultra vires perferutata premit. Itaque haeretici, quia de sublimitate intelligentiae quanto amplius repleri ambiunt, tanto amplius inanescunt; bene de eis dicitur: [*Egestate & fame steriles.*] Immoderatis namque ausibus cognitionis supernae scientiam quò plus appetunt, plus amittunt. At contra, hi qui in sancta Ecclesia veraciter sunt humiles, & veraciter docti, norunt de secretis caelestibus & quaedam considerata intelligere, & quaedam non intellecta venerari: ut & quae intelligunt, veneranter teneant: & quae necdum intelligunt humiliter expectent. Unde nobis per Moysen dicitur: *Vt comedentes agnum, quidquid de eo reliquum fuerit, igni comburamus.* Agnum quippe comedimus, cum multa Dominicae humanitatis intelligendo recondimus in ventrem mentis. Ex quo quaedam nobis remanent, quae comedi nequeunt: quia multa adhuc de illo restant, quae intelligi nequaquam possunt. Quae tamen igne comburenda sunt: quia ea quae capere de illo non possumus, humiliter sancto Spiritui reservamus. Quae plerumque humilitas ea etiam electorum sensibus aperit, quae ad intelligendum impossibilia esse videbantur. Nam perverse haereticorum mentes dum sibi superbè intellectum tribuunt, quasi certas dare sententias etiam de incognitis praesumunt. Unde fit, ut ipsa eos elatio, quae intus apud semetipsos elevat, à veritate foras repellat: vixque in dictis Dei exteriora capiant, qui se secreta spiritalia penetrasse singulariter putabant. Unde hic quoque subditur.

Quod haeretici ad medullam Scripturae sacrae non perveniunt, sed corticem ejus rodant, & vix exteriora ejus agnoscant.

CAPUT XI.

Quod rodant in solitudine, squalentes calamitate & miseria: & mandebant herbas, & arborum cortices.] Rodi solet, quod comedi non potest. Haeretici autem quia Scripturam sacram intelligere sua virtute molliunt, eam proculdubio apprehendere nequaquam possunt: quam dum non intelligunt, quasi non edunt. Et quia per supernam gratiam non adjuti hanc comedere nequeunt, quasi quibusdam illam nisibus rodunt. Exterioribus quippe illam contrectant, cum quidem conantur, sed non ad ejus interiora perveniunt. Qui quia ab universalis Ecclesiae societate disjuncti sunt: non quolibet rodere, sed in solitudine memorantur. Ad quam nimirum solitudinem, quia praedicatores falsi sequaces suos traherent, longè ante Veritas praemonuit, dicens: *Si dixerint vobis, Ecce in deserto est, noli exire. Qui rectè perhibentur calamitate & miseria squalidi; quia & morum sunt pernicie, & sensuum pravitate despecti. Qui herbas quoque & arborum cortices mandunt: quia elationis suae obice repulsi,*

in sacro eloquio magna & intima percipere nequeunt; sed vix in illo quædam tenera & exteriora cognoscunt. Per herbas quippe, dicta planiora: per arborum cortices, Patrum eloquia exteriora si per docti nequaquam sint, sed esse videantur: dum in sacris voluminibus vim charitatis erga Deum ac proximum medullitus non exquirunt, quasi herba vel cortice pascuntur: quia vel ima, vel exteriora sunt, quæ mentes superbientium nutriunt. Vel certe herbas mandere, est de Scriptura sacra minima præcepta serbare, maiora contemnere. Quos bene Veritas increpat, dicens: *Va vobis Scribae & Pharisei hypocrita, qui decimatis mentem, & anethum, & cuminum: & reliquistis que graviora sunt legis.* Qui arborum quoque cortices mandunt: quia sunt nonnulli, qui in sacris voluminibus solam literæ superficiem venerantur, nec quidquam de spiritali intellectu custodiunt: cum nihil in verbis Dei amplius, nisi hoc quod exterius audierint, esse suspicantur. Quos tamen in cunctis erroribus suis inanis gloriæ appetitus possidet, colque honoris ambitus captivos tenet: & plerumque per ipsa quæ loquuntur, nihil aliud quam terrena lucra appetunt. De quibus per Paulum dicitur: *Huiusmodi enim Christo Domino non serviunt, sed suo ventri.* Unde rectè quoque subiungitur.

Quod hæreticorum intentio in avaritia sit: de cuius radice punitiones peccatorum nascuntur.

CAPUT XII.

ET radix juniperorum erat cibus eorum.] Arbor namque juniperi pro folijs punitiones habet. Sic quippe sunt hirsuta quæ profert, ut spinis similia contrectantem pungere valeant. Spina verò est omne peccatum: quia dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Unde iusti voce & pœnitentis dicitur: *Convexus sum in arumna mea dum confringitur spina:* quia scilicet mens ad lamentum vertitur, ut peccati punctio pœnitendo frangatur. In translatione verò alia non confringi, sed configi spina perhibetur: quod videlicet ab eodem sensu non dissonat: quia pœnitentis animus ad luctum ducitur, dum perpetrata culpa in memoria fixa retinetur. Quid ergo per radicem juniperi, nisi avaritia designatur, ex qua peccatorum omnium spinæ producuntur? De qua per Paulum dicitur: *Radix omnium malorum est cupiditas.* Ipsa quippe latenter oritur in mente, sed punitiones peccatorum omnium patenter producit in opere. Quas videlicet punitiones ab hac radice surgentes, statim prædicator egregius insinuat, cum subdit: *Quam quidam appetentes erraverunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.* Qui enim multos dolores dixit, quasi nascentes innouit ex hac radice punitiones. In juniperis ergo peccata: in radice verò juniperorum quid aliud quam avaritiam, id est, materiam intelligimus peccatorum? Quia igitur plerumque hæretici sola in verbis suis exteriora lucra sectantur: nec ignorant quia perversa adstruunt, sed erroris prædicamenta non deserunt, dum sumptus percipere quasi doctorum volunt; bene de eis sancti viri nunc voce dicitur: *[Et radix juniperorum erat cibus eorum;]* quia dum totis mentis suæ sensibus avaritiam cogitant, quasi eo alimento vescuntur, de quo nasci proculdubio peccatorum sequentium punitiones solent. Qui si quando in sacro eloquio quædam quasi prudenter inveniunt, quæ dum non intelligunt, pro suis esse assertionibus suspicantur: mox miseris auditoribus suis, quorum non animas, sed substantias appetunt, hæc vociferantes aspergunt. Unde congruè subinfertur.

Quod hæretici de humilitate sanctæ Scripturæ aliqua testimonia extorquentes, quasi victores exclamant: & ubi deest autoritatis occasio, quæ male sentiunt, clanculo persuadent.

CAPUT XIII.

Quia de convallibus israhel rapientes, cum singulare perissent, ad ea cum clamore currebant.] De convallibus illa rapiunt, quia hæc de humilibus dictis patrum, superbo spiritu colligunt. Quæ dum pro suis se patribus invenisse gloriantur, ad ea cum clamoribus currunt: quia videlicet omne quod sentiunt, appetitu laudis ad aures hominum diffamare conantur. Sequitur: *[In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream.]* Torrentes dicimus rivos, qui aquis hiemalibus colliguntur: qui certis etiam temporibus arefcunt. Jure itaque inventores perverforum dogmatum torrentes vocantur: quia à calore charitatis frigidi, quasi in torpore temporis hiemalis exerefcunt: quia non perpetua plenitudine profuunt, sed Catholicorum allegationibus quasi æstivis solibus exsiccantur. Et quidem inventores perverforum dogmatum contra sanctam Ecclesiam exorti, fervore jam veritatis extincti sunt: sed tamen eorum discipuli ea quæ illi docuerunt, tenere ac defendere non desistunt. Hi ergo, qui illorum sequuntur errores, in desertis torrentium habitant, id est, in eorum prædicatione confidunt, quorum eloquia Catholicorum jam responsione & ratiocinatione siccata sunt. Quid verò aliud cavernas terræ, quam occultas hæreticorum prædicationes accipimus? Sic enim hæretici inter se clandestinis conventiculis coeunt, ut errori suo reverentiam, quam ex ratione non valent, præbeant ex occultatione: & infirmis animabus pravitatis sermo tantò reverendus appareat, quanto secretus. Unde apud Salomonem mulier ex typo hæreseos dicit: *Agua furiva dulciores sunt, & panis pavoris ab scõditus suavior.* Quæ occulta scilicet prædicamenta derestatur Veritas, dicens: *Si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut ecce illic, nolite credere.* Et rursum: *Si dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.* Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & patet usque in Occidentem: ita erit & adventus filij hominis. Hoc itaque illic in penetralibus, quod hic dicitur in cavernis. In cavernis ergo hæretici habitant, quia plerumque errorem suum secretis prædicationibus occultant: ut quò se doctioribus prudentioribusque non indicant, eò ad se vehementius imperitos trahant. Unde bene etiam illos minutissimos lapides dicimus, quos aqua pluvialis trahit. Doctores igitur perverforum dogmatum super glaream habitant; quia illas hominum mentes trahunt, quæ nulla gravitatis stabilitate solidantur: quas velut de loco semper ad locum flumina errorum ducunt. Unde & prædicator egregius, cum auditores suos non temporaliter duci, sed forti cuperet gravitate solidari, admonuit dicens: *Vi jam non sumus parvuli fluctuantes, nec circumferamur omni vento doctrine.* Sancta itaque Ecclesia ab adversarijs ad modicum depressa, cum sibi audaces errantium mentes insultare conspexerit; quæ eorum conversatio fuerit, ad memoriam reducit, dicens: *[In desertis habitant torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream.]* Quia enim eorum perversa prædicatio, amisso igne charitatis, ex frigore mentis convaluit, profectò in torrentium desertis habitavit. Quia verò aperta & libera non fuit, in cavernis latuit. Quia autem plebem non fixam, sed mobilem tenuit, non super petram, sed super glaream mansit: de quibus adhuc subditur.

Quod heretici delicias estimant, cum errori suo quos decipiunt associant.

CAPUT XIV.

Q*ui inter huiusmodi letabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.*] Quid nomine sentium, nisi eas quas jam supra diximus, punctiones peccatorum intelligimus? Quia autem peruersa mentes gaudent in iniquitatibus, quas flere debuerunt: omnes heretici tantò se inani letitia extollunt, quantò magis ad peiora conualescunt: atque esse sub sentibus delicias deputant, quia inde peruersam mentem ad gaudium subleuant, unde spinas peccatorum portant. Nam si quando ad errorem suum valuerint quempiam trahere, sese per letitiam jactant: atque unde sibi peccata quotidie, etiam alios perdendo, congregant, inde se esse quasi duces ad iustitiam exultant. Bene ergo dicitur: *[Qui inter huiusmodi letabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.]* Trahunt enim quos valent ad perditionem suam: & se sub peccatis esse, vel culpis culpae addere non credunt, sed virtutum opulentiam cumulare.

Quod imitatores reproborum filij eorum dicantur stulti quia erronei: ignobiles, quia à generositate caelesti immunes.

CAPUT XV.

F*ilij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.*] Eorum videlicet filij, qui fuerunt errorum magistri. Filij igitur dicuntur, non de eorum semine, sed de imitatione generati: qui docendo peruersa, stulti fuerunt per ignorantiam; vivendo nequiter, ignobiles per actionem. Qui Redemptori nostro nulla sapientiae, nulla vitae cognitione juncti sunt. De quo Salomonis voce in laude sanctae Ecclesiae dicitur: *Nobiles in portis vir eius.* Hi itaque quia peruersa errantium exempla sequuti sunt, filij stultorum & ignobilium esse memorantur. Rectè autem subjungitur: *[Et in terra penitus non parentes:]* quia dum hic videri aliquid appetunt, nimirum à terra viventium exortes fiunt. Sed hoc quod in hereticorum typo diximus, omnino nil obstat si etiam de peruersis atque carnalibus, quamvis in recta fide positis, sentiamus. Neque enim sancta electorum Ecclesia solos sibi adversarios deputat, qui ab eius fide positi extrà dissentiant, sed eos quoque, qui vitam illius malè vivendo interiùs premunt. Contempletur igitur ærumna irruentis adversitatis afflicta, quomodo prosperitatis suae tempore, iniquorum & intra se viventium pravitate gravata sit. Contempletur quòd exigentibus meritis quorumdam non injustè in illa vita turbata sit omnium, & dicat: *[Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria.]* Sicut in prima hujus operis parte praefatus sum, per virtutem contemplationis nonnumquam solet intelligi solitudo mentis. Sed hoc in loco cum solitudo per objurgationem dicitur, quid aliud quam boni destitutio demonstratur? Unde & sub Iudaeæ typo Hieremias peccatoris animam deplorat, dicens: *Quomodo sedet sola civitas plena populo?* Sed cum per beatum Job de pravitate dicitur: *[Rodebant in solitudine;]* liber intueri hoc etiam, quod per Psalmistam dictum est: *Inimici eius terram lingunt.* Duo quippe sunt genera hominum ambitioni suae servientium: unum videlicet, quod semper ad avaritiam blandimentis utitur linguae: aliud verò, quod aperta vi intendit rapinam. Nam rodimus, cum aliquid exterius forti adnisi atterimus. Lambitur enim, quando hoc quod edi facile non potest, impressa linguae lenitate gustatur. Omnes igitur etiam sub specie fidei pravè viventes, qui aliena appetunt, sed ea quae appetunt, rapere ne-

Prov.
31. c

Thren. 1.
4

Ps. 71. b

12.

A quaquam possunt; blandis autem sermonibus, & quasi mollitie dulcedinis concupita abstrahere conantur: quid aliud quam terram lingunt? quia terrena quaeque, quae virtutè nequeunt auferre, mollitie linguae molliuntur. Qui verò in hoc mundo aliqua potestate suffulti sunt, & concupiscentes aliena, blandiri quidem ex fraude despiciunt; quia etiam injusto robore possunt implere quod volunt: hi hoc quod appetunt, non lambunt, sed rodunt; quoniam propinquo vitam fortitudine virium velut adnisi dentium demoliuntur. Conspiciat itaque sancta Ecclesia veras divitias aeternae patriae; conspiciat frequentiam supernorum civium; conspiciat in electis suis cultum mentis, & innumerabilem dona virtutum: atque ab eis ad pravorum vitam omnino bono destitutam, mentis oculum revocet; & ex illorum comparatione videat, qualiter ista cunctis virtutibus sit vacua; quia superna deseruit, & infima concupivit. Videat quomodo plerumque id quod appetit, si fortasse praevalet, etiam violenter rapit. Videat tales quasi intra se positos diu tolerasse: atque ex eorum culpis usque ad bonorum quoque pericula ac detrimenta pervenisse, & dicat: *[Qui rodebant in solitudine.]* Ac si apèrte conqueratur, dicens: *Aliena etiam violenter rapiendo non roderent, nisi priùs ipsi in interioribus suis soli ac vacui à virtutum cultura remaneret.* Bene autem eorum qualitatem explicat, dicens: *[Squalentes calamitate & miseria.]* Agra namque caro si studiosè curari negligitur, squalore desuper ducto in infirmitate deterius gravatur: & dum calamitati egritudinis, negligentiae miseria additur, gravior molestia oborto squalore toleratur. Natura igitur humana bene condita, sed ad infirmitatem vitio propriae voluntatis lapsa, in calamitatem cecidit: quia pressa innumeris necessitatibus, nihil in hac vita, nisi unde affligeretur, invenit. Sed cum eisdem naturae nostrae necessitatibus plerumque plus quam expedit, deservimus, mentisque curam negligimus, ex miseria negligentiae infirmitati nostrae addimus squalorem culpae. Necessitates namque naturales hoc habere valde periculosum solent, quòd sepe in eis minime discernitur, quid circa illas per utilitatis studium, & quid per voluptatis vitium agatur. Crebrò enim occasione seductionis inventa, dum necessitati debita reddimus, voluptatis vitio deservimus, & infirmitatis velamine ante discretionis oculos excusatio nostra se palliat, ac quasi sub patrocinio expletae utilitatis occultat. Infirmitatem verò naturae nostrae per negligentiam relaxare, nihil est aliud quam calamitati miseriam addere, ac vitiorum squalorem ex eadem miseria multiplicare. Unde sancti viri in omne quod agunt, studiosissima intentione discernunt, ne quid plus ab eis naturae suae infirmitas, quam sibi debetur, exigat: ne sub necessitatis tegmine, in eis vitium voluptatis excresecat. Aliud enim ex infirmitate, aliud ex tentationis suggestionibus sustinent: & quasi quidam rectissimi arbitri inter necessitatem voluptatemque constituti, hanc consolando subleuant, illam premendo frenant. Unde fit, ut & si infirmitatis suae calamitatem tolerant, tamen ad squalorem miseriae per negligentiam non descendunt. Hoc ipsum enim esse in calamitate, est necessitates naturae ex carnis adhuc corruptibilis infirmitate sustinere. Quas videlicet necessitates cupiebat evadere, qui dicebat: *De necessitatibus meis eripe me,* Sciebat enim plerumque voluptatum culpas ex necessitatum occasione prorumpere: & ne quid sponte illicitum admitteret, hoc ipsum satagebat evelli, quod nolens ex radice tolerabat. At contra pravi gaudent in eis corruptionis suae necessitatibus: quia nimirum eas ad usum voluptatum retorquent. Cum enim reficiendis cibo corporibus naturae serviunt, per delectationem gulae in voluptatis ingluvie distenduntur. Cum tegendis membris vestimenta

quærunt,

querunt, non solum quæ tegant, sed etiam quæ ex-
tolant, experunt: & contra torporem frigoris, non
solum quæ per pinguedinem munit, sed etiam quæ
per mollitiem delectent: non solum quæ per molli-
tatem tactum mulceant, sed etiam quæ per colo-
rem oculos seducant. Necessitatis igitur causam in
usum voluptatis vertere, quid est aliud quam cala-
mitati suæ squalorem miseriam sociare? Pressa itaque
tempore adversitatis Ecclesia, reminiscatur eorum,
ex quorum merito talia sustinet, & dicat: [*Qui ro-
debant in solitudine, squalentes calamitate & mise-
ria.*] Calamitate scilicet non squalerent, si in istis
necessitatibus voluptatum miseriam non superadde-
rent. Quas videlicet necessitates ex parentis primi
culpa meruimus. Hi verò qui calamitati suæ mise-
riam adjungunt, ex cruciatu pœnæ ad augmenta
prorumpunt culpæ. Sed utinam tales cum ad me-
lius permittari despiciunt, ita perverfa agerent, ut
non ea etiam alijs propinarent. Utinam illis mors
sua sola sufficeret: & non virulentis persuasionibus
alienam etiam vitam necarent. Invident enim alios
alienam etiam vitam necarent. Invident enim alios
esse quod non sunt: dolent alios adipisci quod per-
dunt. Nam si qua fortè in aliorum actibus exoriri
bona conspiciunt, mox ea manu pestiferæ exprobra-
tionis evellunt. Unde & sequitur: [*Et mandebant
herbas, & arborum cortices.*] Quid enim per herbas,
nisi tenera ac terræ proxima bene inchoantium vi-
ta? & quid per arborum cortices, nisi exteriora ope-
ra eorum, qui jam sublimia appetunt, designantur?
Pravi namque cum recta incipientes aspiciunt, aut
irridendo, aut quasi consulendo contradicunt. Cum
verò jam quosdam pensant ad summa proficere: quia
eorum profectus funditus dissipare nequeunt, à qui-
busdam illos suis operibus divertunt. Herbas itaque
eis & arborum cortices mandere, est vel studia bene
inchoantium, vel operationes quorundam jam mo-
te arborum ad superiora tendentium, pestiferis per-
suasionibus quasi quibusdam malitiæ suæ dentibus
dissipare. Herbas mandunt reprobi, cum infirmo-
rum initia irridendo consumunt. Arborum quoque
cortices mandunt, cum manu perverfi consilij à vita
rectè credentium, regmen bonorum operum subtra-
hant. Hos autem in quibusdam actibus velut arbo-
res expoliant; illos verò velut herbas, quia despi-
ciantes trahunt; quasi quæ calcant comedunt. Quo-
rundam jam fortunam in alta surgentem ex parte
demoliuntur; quorundam verò teneritudinem
& adhuc in imis positam penitus conterunt. Dicit
igitur: [*Mandebant herbas, & arborum cortices:*]
quia pravis irrisionibus in nonnullis exteriora ope-
ra, in nonnullis autem per spem virentia corda dis-
sipabant. Vel certè herbas mandere, est leviam quæ-
dam ac tenera de antiquis patribus imitari. Arborum
verò cortices edere, est eorum opera superficie ten-
nus agere, sed intentionem rectam in eisdem operi-
bus non tenere. Sunt enim nonnulli, qui dum præ-
sentis mundi gloriam ejusdem mundi actionibus
adipisci non possunt, speciem sanctitatis appetunt,
habitum venerationis sumunt, imitatores antiquo-
rum patrum videri concupiscunt, & quædam qui-
dem parva ac leviam peragunt, sed eorum fortia, &
quæ ex foliis charitatis radice prodeunt, imitari
contemnunt. Hi videlicet herbas edunt: quia ma-
gna negligunt, & vilibus satiantur. Plerumque ta-
men etiam quædam quasi robustiora opera exercent:
sed intentionem rectam in eisdem operibus non ten-
ent. Quibus profectò arborum cortices mandere,
est exteriores electorum actus assumere, & intentio-
nem bonam in bonis actibus non habere. Dum enim
pro humana laude recta opera exquirunt, sed imi-
tari cor rectè operantium negligunt, ex folijs arbo-
rum corticibus replentur. Toto namque desiderio
præsentis vitæ gloriam, vel abundantiam querunt.
Unde & rectè subjungitur: [*Et radix juniperorum
erat cibis eorum.*] Intus enim quamvis per fidem po-

S. Greg. Tom. I.

siti, dum plerumque avaritiæ cogitationibus ser-
viunt, quasi illud comedunt, unde in extremo vitæ
suppliciorum aspera proferantur. Qui dum frugem
divini eloquij non concupiscunt, sed ad rerum tem-
poralium ambitum serviunt: nequaquam pane triti-
ci, sed radice juniperi satiantur. Ipsa quippe eos ab
imis atque infimis oborta occupant, quæ illos more
juniperi postmodum ex duritia tribulationum velut
ex asperitate foliorum pungant. Contemnescentes nam-
que Deum hîc, minimè sentiunt quantum sit ma-
lum quod agunt. Adhuc enim juniperi radicem co-
medunt, sed hujus radices quàm sint rami asperi, non
attendunt: quia nimirum prava actio modo quasi ex
radice delectat in culpa, sed postmodum quasi ex
ramis pungit in pœna. Ubi & bene subjungitur:
[*Qui de convallibus ista rapientes, cum singula repe-
rissent, ad ea cum clamore currebant.*] In compara-
tione videlicet supernorum, omnis præfens vita con-
vallis est. Hi autem quia sublimia montium, id est,
fortia acta Sanctorum contemplari nesciunt, semper
in oblectatione infima quasi in convallibus conver-
santur: & dum quodlibet lucrum vel parvi stipen-
dij inveniunt, cum clamore currunt, quia hoc ab-
strahere etiam jurgando moluntur. In convalle
enim repertis singulis cum clamore currere, est sub-
ortis causarum occasione etiam pro parva stipe
litigare. Plerumque autem quem sanctum bona ac-
tio ostentat, oborta terreni commodi occasio exami-
nat. Videas namque nonnullos jam sublimia agere,
jam in abstinentiâ, jam in doctrine opere patrum
præcedentium exempla sectari; sed cum repente præ-
sentis vitæ lucrum, quasi fructum convallis invene-
rint, ad hoc cum clamore currunt: quia quasi diru-
pta ad illud superductæ sanctitatis tranquillitate
profluunt. Possunt quoque per herbas atque arbo-
rum cortices non solum, ut prædictum est, bono-
rum opera, sed in hac vita consolationes ac prosperi-
tates intelligi. Saepè enim omnipotens Deus electos
suos cum donis interioribus ditat, exterioribus etiam
honoribus subleat. Cumque eos præferendo ceteris
honorabiles reddit, lætius imitabiles ostendit: &
nonnumquam pravi eorum quidem vitam despi-
ciunt, sed felicitatem in hoc mundo assequi concu-
piscunt. Quia igitur blandimenta hîc transitoria
consolationis querunt, herbas comedunt: quia in
cogitationibus suis exteriorem eorum gloriam medi-
tantur, arborum cortices mandunt. Et quoniam
in his omnibus soli avaritiæ tota intentione deser-
viunt, radice juniperi replentur. Quæ cuncta de con-
vallis rapunt: quia ex amore hujus infimæ &
corruptibilis vitæ immensis cupiditatibus inardef-
cunt. Et cum singula rapiunt, ad ea cum clamoribus
currunt: quia videlicet sanctorum patrum, quorum
merita adipisci non querunt, loca atque regimina
apprehendere satagunt: & cum tranquillè nequeunt
hec plerumque assequi, etiam dirupta concordia pa-
ce moluntur. Qui pro eo quod longè à patrum præ-
cedentium actione disuncti sunt, rectè subjungit-
ur: [*In desertis habitabant torrentium, & in cavernis
terra, vel super glaream.*] In bona etenim parte
rectè torrentes, sanctos prædicatores accipimus: qui
dum in præsentis vitæ divinis nobis eloquijs influunt,
aquarum multitudinem quasi in hieme colliguntur.
Qui & æstivo sole adveniente se subtrahunt: quia
cum æternæ patriæ lux emicnerit, prædicare cessa-
bunt. Horum torrentium deserta, sunt vitæ tempo-
ralis commoda. Ea namque deserunt, & ad lucra se
cælestia adipiscenda convertunt. Cuncta autem hæc
torrens ille reliquerat, qui dicebat: *Propter quem
omnia detrimentum feci, & arborum ut stercorea.* Sed
quia pravorum mentes ea in hac vita adipisci appet-
tunt, quæ despicientes justis derelinquunt, in deser-
tis torrentium habitare referuntur. Illa enim quæ
sanctis indigna sunt, ipsi percipere pro magno con-
cupiscunt. Cavernæ autem terræ, sunt cogitationes

P p

prava, in quibus se ab humanis oculis abscondunt. Pravi quippe ut sunt, ab hominibus videri refugiunt: dumque aliud quam sunt, esse se simulant, sese in conscientia sua latibulis quasi in terra cavernis occultant. Qui cuncta hæc non agerent, nisi de æterna & solida vita desperarent, nisi in hoc incerto temporalitatis animum figerent. Unde bene subditur: [*Vel super glaream.*] Glarea namque est vita præfens, quæ indefinenter ad terminum suum ipso defectu mutabilitatis, quasi impulsu fluminis ducitur. Super glaream itaque habitare, est fluxui vite præsentis inhærere, & ibi intentionem ponere, ubi gressum nequeat fixè stando solidare. Est & aliud in glaream, quod nequaquam debeat tacendo præteriri: quia cum pes in ejus superficie ponitur, ipsa ejus volubilitate labitur, atque ad ima devolvitur. Cui videlicet rei in nullo discrepat vita pravorum: quia cum pro amore mundi aliqua student licita atque honesta agere, quasi planum in superficie pedem ponunt; sed repente pes ad ima labitur, quia eorum actio dum plura semper appetit, usque ad iniqua & illicita descendit. Cum ergo sancta Ecclesia hujus temporis contraria tolerat, ad vitam carnalium, quos adversos sibi etiam in prosperis sustinuit, per memoriam recurrit, & quorum meritis hæc patitur, agnoscat, dicens: [*In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terra, vel super glaream.*] Quia enim patrum doctrinis destituti sunt, in desertis torrentium: quia verò in præsentis sæculi mobilitate intentionem suam figere appetunt, super glaream habitare referuntur. Sed utinam tales, quia peccata nolunt impugnare tentantia, flendo tergerent vel commissa: utinam mala sua saltem perpetrata cognoscere: atque sterili ficulnæ coquina stercoris, id est, infructuosæ menti pinguedinem lamentationis admoverent. Sed habet hoc plerumque humanus animus proprium, quod mox ut in culpam labitur, à sui adhuc longius cognitione separetur. Hoc ipsum namque malum quod agit, menti se obicem ante oculum rationis interfert. Unde fit, ut anima prius voluntarijs tenebris obsessa, postmodum bonum jam nec quod querat, agnoscat. Quando enim magis malis adhæret, tanto minus intelligit bona quæ perdit. Lux quippe veritatis quia subtiliter reprobatorum culpas examinat, quod habita negligitur, eò permittit districtus iudex, ut nec amissa requiratur: & cum ab actu repellitur, fugit à sensu: ut cuius quasi facies in opere contemnitur, ejus per recordationem jam nec terga videantur. Hinc itaque est quod reprobi subiecti flendis sceleribus gaudent, de quibus per Salomonem dicitur: *Qui latantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis.* Hinc est quod lacrymarum causas tripudantes peragunt: hinc est quod mortis suæ negotium ridentes exequuntur. Unde hic quoque aptè subjungitur.

Quod peccatores flagitiorum consuetudinem, quæ utique animam crebris punitionibus eruantur & lacerant, deliciosam putant.

CAPUT XVI.

Quæ inter hujuscemodi latantur, & esse sub sentibus delicias computabant. Inter hujuscemodi latantur, quia nimirum attendunt transitoria quæ percipiunt, & intueri negligunt permanentia bona quæ perdunt. Cumque amore temporalium flagrant, veram lætitiā volentes ignorant. Quam si studiosè cognoscere quaerent, quam flenda sunt gaudia quæ appetunt, viderent. Sed dum meliora scire contemnunt, sola sibi velut summa eligunt, quæ visibiliter oculis fugaci seductione blandiuntur. Visibilia scilicet sequentes cor figunt; & tantò extrinsecus gaudent, quanto recordationem sui in-

trinsecus non habent. Miscentur tamen eorum gaudijs plerumque tribulationes: atque ex rebus ipsis, ex quibus superbiunt, flagellantur. Neque enim sine gravibus curarum molestijs possunt temporalia quæ appetunt, vel non habita quaerere, vel quæstia servare: inter æquales præstantiorem gloriam appetere: à minoribus reverentiam plus quam oportet exigere, & minus quam debent eandem majoribus exhibere: plerumque potentiam per injustitiam ostendere: semper prava agere; & tamen ne opinionem pravitatis habeant, formidolosè custodire. Hæc profectò omnia miseros pungunt: sed eadem punitiones ipso rerum temporalium victi amore non sentiunt. Unde & rectè nunc dicitur: [*Et esse sub sentibus delicias computabant;*] quia peccatorum delectationibus pressi, ex affectu vite præsentis quam sint aspera quæ patiuntur, ignorant. Latantur itaque sed sub sentibus: quia rebus quidem temporalibus gaudent; sed tamen dum dispensare sine tribulatione eadem temporalia non valent, eà curâ punguntur miseri, quæ premuntur. Manent sub sentibus, & hoc ipsum delicias æstimant: quia & dura quidem ex præsentis vite amore tolerant, & tamen affectu nimia cupiditatis obligati, laborem ejusdem tolerantia voluptatem putant. Unde rectè Hieremias totius in se humanæ conversationis speciem sumens, per lamentum queritur, dicens: *Inebriavit me absynthio.* Ut enim in superiori jam parte prædiximus, ebrius quisque quod patitur nescit. Qui verò absynthio inebriatur, & hoc quod sumpsit amarum est; & tamen non intelligit eandem amaritudinem qua repletur. Humanum igitur genus rectò Dei iudicio in voluptatibus suis sibi dimissum, atque per eadem voluptates spontaneis tribulationibus traditum, absynthio est ebrius: quia & amara sunt quæ pro hujus vite amore tolerat, & tamen eandem amaritudinem cecitate cupiditatis, quasi insensibilitate ebrietatis ignorat. Mundi enim gloriam sitiens, dum multas pro ea tribulationes reperit, amarum est quod bibit. Sed quia hoc nimis inhianter sumpsit, ejusdem amaritudinis malum discernere jam præ ipsa ebrietate non sufficit. Amant enim perversi homines pro hujus mundi gloria etiam tribulationes, cunctisque pro ea sudoribus libenter serviunt, & gravium laborum jugo devotissimè colla submitunt. Quod bene sub Ephraim specie Osee prophetante describitur, qui ait: *Ephraim vitula docta diligere irruam.* Vitula enim tritura laboribus assueta, relaxata plerumque ad eundem laboris usum etiam non compulsa revertitur. Ita pravorum mens hujus mundi servitij dedita, & rerum temporalium fatigationibus assueta, etiam si sibi liberè vacare liceat, subesse tamen terrenis sudoribus festinat, & usu misera conversationis trituras laboris querit: ut à jugo mundanae servitutis cessare non libeat, etiam si liceat. Quod videlicet jugum Dominus à discipulorum cervicibus sublebat, cum dixit: *Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula & ebrietate: illico adjunxit: Et in curis hujus vite; & superveniat in vos repentina dies illa.* Et rursus: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis; & ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos; & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Quid est enim Dominum mitem se in magisterio atque humilem dicere, nisi relictis exercenda elationis difficultatibus, plana quedam bene vivendi itinera demonstrare? Sed quia pravorum mentes plus per aspera elationis, quam per blanda humilitatis ac mansuetudinis delectantur; esse sub sentibus delicias deputant. Dura enim præ amore sæculi quasi quedam mollia ac delectabilia ferre parati sunt, dum in hac vita rerum culmina apprehendere conantur. Cessationem Dominus à mundi laboribus imperat, sanctæ quietis dulcedinem persuadet; & tamen vana iniquorum mens plus se assuq̃u aspera carnali-

ter, quam tenere blanda spiritualiter gaudet: plus acerbitate fatigationis, quam quietis dulcedine paciscitur. Quod aperte in semetipso nobis Israeliticus populus ostendit: qui dum refectionem mannae desuper perciperet, ab Aegypto ollas carniū, pepones, porros, cepasque concupivit. Quid enim signatur in manna, nisi cōsa gratiæ, suave sapiens, ad refectionem interioris vite bene vacantibus desuper data: Et quid per ollas carniū, nisi carnalia opera, vix tribulationum laboribus quasi ignibus excoquenda? Quid per pepones, nisi terrenæ dulcedines? Quid per porros ac cepas exprimitur, quæ plerumque qui comedunt, lacrymas emittunt, nisi difficultas vitæ præsentis, quæ à dilectoribus suis & non sine luctu agitur, & tamen cum lacrymis amatur? Manna igitur deferentes, cum peponibus ac carniibus porros cepasque quaesierunt: quia videlicet peruersæ mentes dulcia per gratiam quæris dona despiciunt, & pro carnalibus voluptatibus laboriosa huius vitæ itinera, etiam lacrymis plena concupiscunt: contemnunt habere ubi spiritualiter gaudeant, desideranter appetunt, ubi & carnaliter gemant. Horum itaque vecordiam veridica voce Job reprehendat: quia nimirum peruerso iudicio, perturbata tranquillibus, dura lenibus, aspera mitibus, transitoria æternis, suspecta securis anteponunt. Horum vecordia sancta Ecclesia recordetur, cum sevis extrinsecus aduersitatibus premitur, quos intra se velut fideles continuit, sed eorum vitam ad versantem fidei diu toleravit, & dicit: [*Qui inter huiusmodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant:*] quia nimirum mala quæ agunt, ex iniquorum præcedentium pravitatem didicerunt. Unde & rectè subiungitur: [*Filij stultorum & ignobilium.*] Sciendum nobis est, quod alij intra sanctam Ecclesiam vocantur stulti, sed tamen nobiles, alij verò stulti & ignobiles. Stulti namque dicuntur, sed esse ignobiles nequeunt, qui carnis prudentiam contemnentes, profuturam sibi stultitiam appetunt: & ad nobilitatem internæ prolis, virtutis nobilitate sublevantur: qui stultam sapientiam mundi despiciunt, & sapientem Dei stultitiam concupiscunt. Scriptum quippe est: *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus.* Hanc nos stultitiam Paulus comprehendere admonet, dicens: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Hanc stultitiam qui perfectè sequuti sunt, voce sapientiæ audire meruerunt: *Vos qui sequuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue, sedebitis & vos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel.* Ecce relinquentes temporalia, gloriam potestatis æternæ mercati sunt. Quid itaque in hoc mundo stultius quam sua deserere? Et quid in æternitate nobilius, quam cum Deo iudices venire? Horum scilicet iudicium nobilitas Salomone attestante memoratur, cum hoc quod jam præfatus sum, dicitur: *Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terra.* Valde quippe nobiles considerat, quos senatores vocat. Hanc in se nobilitatem Paulus aspexerat, cum cognationi conditoris per spiritum iunctus dicebat: *Genus ergo cum finis Dei, non debemus asstimare auro, vel argento, aut lapidi sculptura artis, & cogitationi hominis divinum esse simile.* Genus videlicet Dei dicimur, non ex eius natura editi, sed per spiritum illius, & voluntariè conditi, & adoptivè recreati. Tantò ergo ad hanc nobilitatem quisque erigitur, quantò per acceptam imaginem ad similitudinem illius ex imitatione renovatur. At contra sunt stulti & ignobiles, qui dum supernam sapientiam, semetipso sequentes, fugiunt, in sua ignorantia quasi in abjectæ prolis vilitate sopiuntur. Quò enim id ad quod conditi sunt, non intelligunt, eò etiam cognationem acceptæ per ima-

S. Greg. Tom. I.

ginem generositatis perdunt. Stulti sunt ergo & ignobiles, quos ab æternæ hereditatis confortio repellit servitus mentis. Scriptum quippe est: *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Et voce egregij prædicatoris dicitur: *Sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum.* Qui ergo dum terrena sapienter ab intima generositate repulsi sunt, stulti simul & ignobiles fuerunt. Quorum dum plerique actus imitantur, filij stultorum & ignobilium fiunt: dumque eos sensibus ac moribus sequuntur, stulti sunt, quia veram sapientiam non intelligunt: & ignobiles, quia nulla spiritus libertate renovantur. Sed hi quamvis iniquorum actus exerceant, plerumque tamen in hac vita occupant loca iustorum: atque eorum filios æstimant, quorum per honoris concupiscentiam officia exterius administrant. Quos sancta Ecclesia per correptionem ad cognitionem sui revocat: ut videlicet in pravis desiderijs positi, quorum sunt filij attendant. Non enim eorum sunt filij, quorum loca tenent, sed quorum opera exercent. Dicatur igitur rectè: [*Filij stultorum & ignobilium.*] Ubi aptè subiungitur: [*Et in terra penitus non parentes.*] Sicut enim plerique in terra sunt, & à cognitione hominum abiectione vilitatis suæ, quasi quadam superductione velaminis absconduntur: ita sunt nonnulli in Ecclesia, qui dum se abiectioni pravorum operum subdunt, divino conspectui noti non sunt. Quibus & quandoque dicendum est: *Amen dico vobis, nescio vos.* Esse ergo in terra & apparere, est in fide recta per virtutem operis nobilitatem mentis ostendere. Esse verò in terra & penitus non apparere, est in Ecclesia quidem per fidem consistere, sed nil dignum fidei in opere demonstrare. Hi itaque intra sanctam Ecclesiam divinitatis oculis & videntur per iudicium, & tamen per bonæ vitæ meritum non videntur: quia ea quæ confitendo tenent, vivendo non exhibent. De quibus Paulus dicit: *Confitentur se nosse Deum, facti autem nequeant.* Hi in sancta Ecclesia fidem quam tenere se asserunt, preuunt potius quam venerantur: dum sua magis illius nomine, quam ejus adipisci lucra concupiscunt. Electi autem dum servare fidei meritum rectis operibus curant, ad auctoris sui noticiam etiam inter reprobos tumultus appropinquant. Quod bene in Evangelio in muliere sanguinis fluxu laborante signatum est: de qua cum Dominus diceret: *Quis me tetigit?* Petrus ratiocinando respondit: *Turbæ te comprimunt & asfigunt, & dicitis, Quis me tetigit?* Sed audire causas veræ rationis meruit, cum ei Dominus dixit: *Tetigit me aliquis, nam & ego novi virtutem exisse de me.* Ecce turbæ premebant Dominum, sed tamen sola tetigit, quæ ad illum humiliter venit: quia nimirum multi etiam in sancta Ecclesia reprobi veritatem cognoscendo premunt, quam bene vivendo tangere negligunt. Premunt, & longè sunt: quia divinam noticiam professionibus sequuntur, moribus fugiunt. Premunt inquam, sed longè sunt: quia eidem fidei, quam loquendo adstruunt, agendo malè contradicunt. Sicut ergo hoc testimonio docemur, quia nonnulli Dominum tangendo non tangunt; ita nonnulli videntur à Domino etiam cum non videntur: quia occultis ejus obtutibus & ad damnationis supplicium apparent, & ad electionis meritum non apparent. Dicatur igitur rectè: [*Et in terra penitus non parentes:*] quia est illos specie tenus Ecclesia tenuit, eos tamen intra illam conditor quasi non vidit quos ignoravit. Qui tranquillitatis tempore idcirco fidem verbo tenent; quia eandem fidem florere generaliter vident. Sed cum repentina contra illam procella aduersitatis oboritur, mox ab ea negatione publica disfunguntur: & quidquid prius quasi venerantes tenuerant, contra hoc postmodum deridentes pugnant. Unde aptè subditur.

Quod hereticorum opprobria & contemptus ad patientiam Sanctorum cooperantur in bonum: & frænum silentij oportere imponi, ubi prædicatio videtur contemni.

CAPUT XVII.

Nunc in eorum canticum versus sum. & factus sum eis proverbium.] Quibus videlicet verbis illud sanctæ Ecclesiæ tempus exprimitur, quo publice à reprobis irridetur: quando iniquis crescentibus, in opprobrium fides, & veritas erit in crimen. Tantò quippe despectior unusquisque erit, quantò justior esse poterit: tantò abominabilis, quantò laudabilis. Sancta itaque electorum Ecclesia afflictionis tempore proverbium pravis efficitur: quia cum bonos mori per tormenta conspiciunt, ab eis similitudinem maledictionis sumunt. Quo enim transitoriam mortem vident, sed permanentem vitam non vident: tantò magis deridendo, mala præsentia fugiunt, quantò per intellectum intrinsecus ad bona permanentia non pertingunt. Sed ea quæ subjuncta sunt, quia obscurioribus sententijs implicata non sunt, debemus sub brevitate transcurrere: ut ad ea in quibus laborandum est, valeamus citius pervenire. Sequitur: [Abominantur me, & longe fugiunt à me: & faciem meam conspuere non verentur.] Longè à sancta Ecclesia fugiunt omnes iniqui non passibus gressuum, sed qualitatibus morum: longè fugiunt non loco, sed merito, dum crescente superbia, aperta eam exprobratione contemnunt. Faciem namque ejus conspuere, est non tantum in absentia bonis detrahere, sed unumquemque justum etiam in præsentia confutare. Quos tunc pravi, dum apertè irridendo despiciunt, in eorum contumelijs fluxa verba quasi defluentes salivas emittunt. Sed scit sancta Ecclesia in passionibus crescere, atque inter opprobria honorabilem vitam tenere: scit nec adversis dejici, nec de prosperis gloriari: novit contra prospera mentem suam in dejectione sternere, novit contra adversa animum ad spem superni culminis exaltare: scit bona sua misericordiæ Redemptoris, scit mala sua justitiæ tribuere iudicis: quòd & bona illo largiente habeat, & mala illo permittente patiatur. Unde & mox de Domino subjungit, dicens: [Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me.] Quid per pharetram Dei, nisi occultum consilium designatur? Sagittam verò de pharetra Dominus jacit, quando de occulto consilio apertam sententiam emittit. Quia enim flagellatur quis, cognoscimus: sed qua ex causa flagellum veniat, ignoramus. Cum verò post flagella, vitæ correctio sequitur; etiam ipsa consilij virtus aperitur. Pharetra igitur clausa, est consilium occultum. Sed apertà pharetrà affligimur, quando per id quod post flagellum sequitur, quo consilio flagellamur, videmus. Cum peccata Dominus videt, & tamen manum ad vindictam non commovet, quasi clausam pharetram tenet: sed feriendo indicat, quantum ei in nobis displicent hoc quod diu videndo toleravit. Sancta itaque electorum Ecclesia tribulationibus pressa dicat: [Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me.] Quæ adversariorum voces insolentes sustinens, dum cernit quòd ejus prædicatio non admittitur, quorundam duritiam deserens, prædicationis suæ verba moderatur. Perpendens etenim persecutores suos ad exhortationis suæ vocem deteriores existere, magis eligit tacere. Cumque indignos qui audiant, conspiciat, prædicationem suam obducto silentio adstringit. Unde apertè subjungit: [Et frænum posuit in os meum.] Frænum sibi apud quosdam positum cognoverant, qui dicebant: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis aeterna vita, ecce convertimur ad Gentes. Fræ-

A num silentij sibi superimpositum sancti viri apud dura reproborum corda conspiciunt, qui per Prophetam dicunt: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Frænum ponit etiam Paulus admonuit, qui discipulo præcepit, dicens: Hereticum post primam & secundam correptionem devota, sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit proprio iudicio condemnatus.* Sancti quippe doctores plerumque alta consideratione resistentium corda conspiciunt, & dum ea derelicta divinitus vident, afflicti gementesque conticescunt. An non aliquando frænum Salomon doctoribus imponit, qui dicit: *Noli arguere derisorem, ne oderit te.* Sed si ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos surgere derisoris odia formidamus, non jam lucra Dei, sed nostra quærimus. Quia in re sciendum est, quòd nonnumquam cum redarguuntur pravi, deteriores existunt. Ipsi ergo & nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. Unde necesse est, ut aliquando toleremus tacendo quod sunt, quatenus in nobis discant videndo quod non sunt. Quia igitur sancta Ecclesia, quæ verba sua semper per charitatem exerit, ea etiam nonnumquam ex charitate restringit, dicat: [*Frænum posuit in os meum.*] Ac si apertè fateatur, dicens: Quia in quibusdam profectum non vidi prædicationis, ab eis impetum temperavi, ut vitam meam saltem per patientiam discerent, cum verba mea admittere per oblatam prædicationem nollent. Sed plus nobis hoc plerumque in tribulationibus dolet, quòd eas ab illis patimur, in quibus germano amore confidebamus. Unde & subditur.

Quòd nonnumquam qui in Ecclesia sub nomine Christi militant, Christi in eadem nomen impugnant.

CAPUT XVIII.

Ad dextram orientis calamitates meæ illico surrexerunt.] Ad sinistram quippe calamitates surgent, si à quibuslibet extra religionem positus, & apertè Christum negantibus, persecutionis adversa sustineret. Cum verò ab aliquibus quasi fidelibus tentationem cruciamentorum patitur, quasi ad dexteram illi calamitates oriuntur: quia hi qui sub Christi nomine militant, Christi in ea nomen impugnant. Ipso enim locutionis usu, pro dextro habere dicimus, quod pro magno pensamus; pro sinistro verò id quod despiciamus: quod Zacharias apertè insinuat, dicens: *Et ostendit mihi Iesum sacerdotem magnum, stantem coram Angelo Domini, & satan stabat à dextris ejus, ut adversaretur ei. Qui ut patentiùs hoc quod præmisit, ostenderet, secutus adjunxit: Et dixit Dominus ad satan: Increpet Dominus in te satan, qui elegit Hierusalem. Numquid non est iste torris erinus de igne? Et Iesus indutus erat vestibus sordidis.* Sordidis enim vestibus Iesus indutus erat, quia quamvis alienus ab omni peccato, tamen in similitudinem venit carnis peccati. Cui venienti satan à dextris stetit. Pro magno namque Dominus Iudæicum populum & pro nihilo Gentes habere videbatur. Sed postquam incarnatus apparuit, gentilitas quæ pro sinistro habita fuerat, credidit; Iudæicus verò populus ad perfidiam declinavit. Satana ergo illi à dextris stetit: quia illum ei populum rapuit, qui dudum dilectus fuit. Sed quia ipse Iudæicus populus, modò perditus, in fine est quandoque crediturus, Propheta testante, qui ait: *Reliquia salvæ sient: satan è dextris suis Dominus removet, & eisdem populi liberationem indicans, subdit: Quia elegit Hierusalem. Qui nimirum populus, quia ad gehennæ incendia, perfidia duce, defluebat, sed dum ad fidem reducitur, ab eodem aeterni ignis incendio liberatur, statim de eo illic subditur:*

712. Numquid non est iste torris erutus de igne? Sicut ergo illic pro dextra plebs Judaica, ita hoc in loco dextra vocabulo, fidelis populus sanctae Ecclesiae designatur. Unde & venturus iudex haereticos ad sinistram, agnos ad dexteram ponet. Sed cum sanctam Ecclesiam ad veritatis tempore ipsi quoque laceflunt, qui fideles esse videbantur; ei proculdubio calamitates ad dextram surgunt. Bene autem haec ipsa dextra orientis vocatur. De ipso quippe eiusdem capite scriptum est: *Oriens est nomen eius.* Nam quia ab oriente lux surgit, recte Oriens dicitur, cuius iustitiae lumine, nostrae* iustitiae nox illustratur. Ad orientis ergo dextram calamitates surgunt; quia hi quoque ad perfectionem profiliunt, qui electa membra Redemptoris nostri esse credebantur. Juxta quam videlicet calamitates recte illico asserit surgere: quia dum non erant extranei qui persequantur, ab eis repente mala & illico fiunt. Si vero dextra, hi qui veraciter fideles sunt appellatur; calamitates ad dextram orientis surgunt, quia erumpente perfectionis articulo, crudeles pravorum impetus iusti patiuntur. Sequitur:

Quod dum maligni spiritus, vel perversi homines, extrema Ecclesiae membra persequantur, videtur Deus non ferre auxilium, cum statim non eripit, cum eos quos amat, aliquando utiliter derelinquat.

CAPUT XIX.

Pedes meos subvertent, & oppresserunt quasi fluctibus seminis suis.] Quid per pedes Ecclesiae, nisi extrema illius membra signantur? Quae dum ad opera terrena deseruiunt, tanto celerius ab adversariis falli possunt, quanto sublimia minus intelligunt. Hos itaque pedes adversarii subvertunt, videlicet cum extrema membra illius ad sui dogmatis errorem trahunt. Subversi pedes viam tenere nequeunt, cum infirmi quique persecutorum suorum vel promissionibus persuasi, vel minis terri, vel cruciatibus fracti, ab itinere recto deviant. Bene autem adversariorum semitae fluctibus comparantur, cum dicitur: [*Et oppresserunt quasi fluctibus seminis suis:*] quia scilicet vita pravorum insolenti inquietudine molesta, ad obruendam, ut ita dixerim, navem cordis quasi tempestas illabitur. De qua videlicet tempestate per Salomonem dicitur: *Quasi tempestas transiens non erit impius.* Cumque infirmus quisque perversos florere conspicit, hunc in perversitatis pelagus unda miserae imitationis mergit. Sequitur: [*Dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, & prevaluerunt, & non fuit qui ferret auxilium.*] Dicit haec beatus Job de malignis spiritibus, videlicet hostibus occultis: dicat universa Ecclesia de pravis persecutoribus, scilicet adversariis apertis. Ipsi quippe eius itinera dissipant, cum in quorundam infirmorum mentibus, veritatis vias callida persuasione perturbant. Ipsi insidiantes prevalent, cum eos quos aperte ad malum trahere nequeunt, bona simulando pervertunt. Sed mirum valde est quod subjicit: [*Non fuit qui ferret auxilium;*] cum de divino adiutorio Psalmista clamer: *Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione, & Sperent in te, qui noverunt nomen tuum, quoniam non derelinques quarentes te Domine.* Et cum rursum scriptum sit: *Quis speravit in Domino, & confusus est; permansit in mandatis eius, & derelictus est? Et quis invocavit illum, & desipxit eum? Qua itaque ratione nunc dicitur: [*Non fuit qui ferret auxilium;*] nisi quia omnipotens Deus eos, quos in aeternum diligit, aliquando ad tempus relinquit. Unde scriptum est: *Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, & in misericordia sempiterna miseratus sum tui.* Hinc etiam Psalmista deprecabatur, dicens:*

A Non me derelinquas usquequaque: Derelinqui igitur sese ad modicum posse utiliter noverat, qui ne usquequaque relinqueretur, petebat. Sanctos etenim suos Dominus veniendo adjuvat, relinquendo probat; donis firmat, tribulationibus tentat. Unde recte quoque per quemdam sapientem dicitur: *In primis elegit eum, timorem & metum & probationem inducet super illum, & excruciat illum in tribulatione doctrina sua, donec tentet illum in cogitationibus illius.* Iusti quippe animam gratia vocat, tentatio interrogat. Et omnipotens Deus electorum suorum adversarios temporaliter permittit excrescere, ut per malorum saevitiam purgetur vita bonorum. Numquam quippe Dominus adversus bonos eos saevire permetteret, nisi etiam quantum prodesse videret. Nam dum iniusti saeviunt, iusti purgantur, & utilitati innocentium militat vita pravorum, dum hanc & premendo humiliat, & humiliando semper ad melius format. Unde recte quoque per Salomonem dicitur: *Qui stultus est, serviet sapienti.* Et tamen saepe conspicimus sapientes subesse, stultos vero arcem dominij tenere: sapientes serviliter obsequi, stultos tyrannica elatione dominari. Quomodo igitur definitione divinae sententiae sapienti stultus servit, dum plerumque hunc jure temporalis dominij comprimit? Sed sciendum est, quia contra sapientis vitam, dum stultus praeminens terrorem potestatis exercet, dum hunc laboribus fatigat, contumelias lacerat, profecto hunc ab omni vitiorum rubigine urendo purgat. Stultus ergo sapienti etiam dominando servit, quem ad meliorem statum premendo provehit. Sic nonnumquam pupillis dominis ad disciplinae magisterium servi praesunt, terrent, premunt, feriunt, & tamen esse servi nullo modo desistunt: quia ad hoc ipsum ordinati sunt, ut proficientibus dominis etiam feriendo famulentur. Quia igitur mala reproborum, bonos dum cruciant, purgant; utilitati iustorum militat etiam potestas iniquorum. Sed plerumque iusti tribulatione deprehensi, tardam manum subvenientis aestimant, cum se persequentium immanitas paulo longius angustat. Et concita quidem sunt ereptoris remedia; sed hoc quod ab ereptore citius agitur, dolenti tardum videtur. Cumque adesse postulationi auxilium quaeritur, si vocem non statim sequitur, quia desit aestimatur. Unde nunc dicitur: [*Et non fuit qui ferret auxilium.*] Qua videlicet in voce ipsa vis passionis exprimitur; quia supernum auxilium, etsi adest quantum ad ordinatam providentiam protectoris, deesse tamen creditur quantum ad concita vota patientis. Sequitur.

Quod miseria errantium Sancti suas reputant, cum eorum corda rupto fidei muro persuasione haeretica vident dissipata.

CAPUT XX.

Quasi rupto muro, & aperta janua irruerunt super me, & ad meas miseras devoluti sunt.] Quid hoc loco muri nomine, nisi Redemptor humani generis appellatur? De quo pro sanctae Ecclesiae edificatione per Prophetam dicitur: *Ponetur in ea murus & antemurale.* Ipse enim nobis murus est, qui ad corda nostra pertingere malignorum spirituum cursum vetat. Qui nostrae quoque fidei etiam antemurale posuit: quia priusquam se per carnem ostenderet, praedicatorum sui mysterij prophetas misit. Recte quippe antemuralis nomine vocantur: quia dum subsequenter praedicaverunt Dominum, quasi ante murum steterunt. Sed quasi murus rumpitur, cum pravorum persuasionibus fides, quae in Redemptore nostro est, in quorundam corde dissipatur. Cumque perversis in hac vita potestas tribuitur, quid aliud quam janua erroris aperitur? Quasi rupto ergo muro, & aperta janua, super

bonos irruunt mali, cum accepta temporaliter potestate, peruersi ipsa quoque in quorundam corde destrueret munimina fidei conantur. De quibus apte dicitur: [*Et ad meas miseras devoluti sum;*] quia videlicet prius ad suas. Nisi enim perversè vivendo, ad suas ante miseras caderent, nequaquam ad eas postmodum & alios suaderent. Sed post suas reprobi & ad nostras miseras devolvuntur, quando ad ea mala, in quibus jam ipsi implicati sunt, etiam quosdam nobis unitos trahunt. Potest quoque intelligi muri nomine, munitio disciplina; Salomone attestante, qui ait: *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleverant urtica, operuerant superficiem eius spina, & materia lapidum destrulla erat.* Per agrum enim hominis pigri, atque per vineam viri stulti transire, est cuiuslibet vitam negligentis inspicere, ejusque opera considerare. Quam urticae vel spinæ replent: quia in corde negligentium prurientia terrena desideria, & punctiones pullulant vitiorum; quippe quia scriptum est: *In desideriis est omnis otiosus.* Maceria lapidum destructa erat: id est, disciplina patrum ab ejus corde dissoluta. Nam quia destructam maceriam lapidum, dissolutam esse disciplinam vidit, protinus illic secutus adjunxit: *Quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.* Quasi rupto ergo muro hostis ingreditur, cum vel malignorum spirituum, vel pravorum hominum persuasione callida, disciplinae munimina in corde dissipantur. Sed cum ejusdem disciplinae vigor in corde reproborum solvitur, ante eorum oculos cuncta bonorum opera despectui habentur, nihilque esse aestimant, quidquid de virtutibus electorum vident. Unde & subditur: [*Redactus sum in nihilum.*] Apud aestimationem quippe malorum in nihilum redigimur, quando ea quæ ipsi quasi summa diligunt, bona temporalia non tenemus. Despectis namque supernis promissionibus, terrena desiderant; & si quando in eorum mente aliquid de appetitu eternitatis oritur, suborta citius transitoria delectatione dissipatur. Unde & statim subjungitur: [*Abstulit quasi ventus desiderium meum.*] Fidelis quippe populus se pati denunciat, quod eos quos diligit, pati dolet. Ventus ergo desiderium tollit, cum res qualibet transitoria, eternitatis appetitum destruit. Unde adhuc congruè subinfertur: [*Et velut nubes pervanuit salus mea.*] Nubes quippe in alto eminet, sed hanc ad cursum flatus impellit. Sic nimirum, sic sunt temporalia iniquorum bona. Velut in alto quidem per honoris celsitudinem degere videntur; sed ad cursum vitæ quotidie, quasi quibusdam mortalitatis suæ flatibus impelluntur. Salus ergo ut nubes transit: quia perverforum gloria, quæ alta est, fixa non est. Sed expletis desideriis actibusque infirmantium, ad electorum vocem sermo convertitur, cum protinus subinfertur: [*Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.*] Electorum quippe anima nunc marcescit, quia in illa postmodum æterna exultatione viridescit. Modò eos dies afflictionis possident, quia dies lætitiæ potest sequuntur. Scriptum quippe est: *Timenti Deum bene erit in extremis.* Errursum de Ecclesia dicitur: *Ridebit in die novissimo.* Nunc enim tempus afflictionis est bonis, ut sequatur eos exultatio quandoque sine tempore. Hinc ab eis aliàs dicitur: *Humiliasti nos in loco afflictionis.* Locus namque afflictionis, est vita præfens. Iusti ergo hinc, id est, in loco afflictionis, humiliati sunt: quia in æterna vita, id est, in loco gaudij sublimantur. Cum verò marcescere animam diceret, rectè etiam præmisit, [*In memetipso;*] quia in nobismetipsis quidem affligimur, sed in Deo mens nostra refovetur: tantoque à viriditate gaudij longè fit, quando adhuc ab auctoris repulsa lumine ad se redit. Tunc verò ad veræ lætitiæ viriditatem

Prov.
24. d.

Prov.
28. sc.
1xx.

Prov.
32. d.

Ecclesi.
1. sc.
Prov.
31. d.
P. 43.

A pervenit, quando per æternæ contemplationis gratiam sublevata etiam semetipsam transit. Sed hæc quæ allegorica indagazione transcurrimus, oportet ut per omnia etiam juxta historiam teneamus. Quæ tamen nunc idcirco prætereo, quia hæc aperta esse legentibus non ignoro. Diebus autem perfectionis ultimæ, quia multi sunt qui pereunt, & pauci qui salvantur; idcirco vir sanctus passionis suæ tempore & pauca de bonis, & multa de perverfis loquitur. Unde & mox ad eorum personam qui corruunt, verba convertit; sicque sua insinuat, ut audientibus possint congruere quæ narrat. Nam sequitur.

B Quod in nocte tribulationum hujus seculi, etiam qui perfecti videbantur, & quasi ossa carnalium, aliquando lassitudine succumbant, & à Sanctorum infestatione maligni spiritus nunquam quiescant.

CAPUT XXI.

N Octe os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt. Si ipsi historiae intendimus, pater causa: quoniam sancti viri corpus per sinus ulcerum scaturiens vermium multitudo lacerabat. Si verò allegoriae mysterium perscrutamur, quid per ossa, nisi fortes quique in sanctæ Ecclesiæ corpore designantur? Qui quasi suo robore membra continent, dum mores infirmantium stabiliter portant. Sed cum tribulationis ultimæ contra eam fervor excreverit, in nocte os illius perforatur doloribus: quia nonnumquam tormentis victi, etiam ipsi ad perfidiam desuunt, qui ad fidem alios tenere videbantur. Ait ergo: [*Nocte os meum perforatur doloribus.*] Ac si aperte dicat: Tribulationis tenebris pressi, ita afflictione tenebrantur, ut & ipsi qui in me habebant vigorem fortitudinis, quasi jam quoddam habeant foramen timoris. Bene autem dicitur: (*Et qui me comedunt, non dormiunt.*) quia maligni spiritus, qui carnales quosque de Ecclesia consumunt, tanto magis quiescere à tenatione nesciunt, quando nullo carnis pondere gravantur. Sed persecutores sanctæ Ecclesiæ quia valde perverfi sunt, essent utinam pauci. Sequitur.

D Quod immensitate percussorum Sancti qui Christo quasi vestimentum adherent, victi tormentis deficient, & constructio capitis libertas prædicationis suffocata extinguetur.

CAPUT XXII.

I N multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitis tunica succinxerunt me. Si historiae intendimus, quid aliud vestimentum beati Job, quam ejus corpus accipimus? cuius videlicet vestimentum consumitur, dum caro cruciatur. Juxta allegoriae verò mysterium, vestimentum est sanctæ Ecclesiæ fidelium vita. Nam sicut tota simul Ecclesia vestimentum Christi, ita fideles quique ejusdem Ecclesiæ vestimenta deputantur. Si enim sancta Ecclesia vestimentum Christi non esset, Paulus profectò non diceret: *Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam:* id est, nec per peccatum habentem maculam, nec per duplicitatem rugam: quia & per justitiam munda est, & per simplicem intentionem tersa. Quæ igitur abluta est ne habeat maculam, tersa est ne habeat rugam, utique vestis est. Sicut ergo indumentum Christi tota generaliter Ecclesia dicitur; sic indumentum sunt Ecclesiæ singulorum animæ, quæ ab errore conversæ, eandem Ecclesiam credendo, eique fideliter inhærendo circumdant. De quibus eidem Ecclesiæ per Prophetam Dominus dicit: *Vivo ego, quia omnibus his velut ornamento vestieris.* Sed cum procella sævæ persecu-

Ephes. 1.

Esa. 49. e.

tionis oboritur, plerique fidelium ab eius amore se-
parantur, qui ei sedulo inherere videbantur. Dicat
ergo: (*In multitudine eorum consumitur vestimen-
tum meum:*) quia dum multi sunt qui cruciant, de-
struuntur plerique qui ei connexione amoris inhære-
bant. Bene autem subditur: [*Et quasi capitio tuni-
cæ succinxerunt me.*] Tunica quippe capitium col-
lum circumdat induentis. Collum verò si stringitur,
voci usus & vitalis status necatur. Sanctam ergo
Ecclesiam reprobi quasi capitio tunicae constri-
gunt, quia in ea persecutionibus suis vitam fidei, &
prædicationis vocem extinguere conantur. Hoc
quippe conari persecutores ejus specialiter solent, ut
ab ea ante omnia verbum prædicationis tollant.
Unde & hi qui sanctæ fidei primordiis resistebant,
cælis Apostolis denunciabant, dicentes: *Præcipien-
do præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto, &
ecce replestis Hierusalem doctrina vestra.* Corpus
ergo sanctæ Ecclesiæ quasi capitio tunicae cinxerant,
qui constrictis prædicatoribus, velut ejus collum
prementes, in ea claudere iter vocis volebant. Sed
electi quique persecutionis suæ tempore paratiores
sunt mori, quam tacere. Qui dum in morte tempo-
raliter corruunt, à stultis quibusque & carnalibus
despecti ac viles æstimantur: quia cum videre repro-
bi nequeunt, quæ electi bona spiritaliter teneant,
quos carnaliter extinguere conspiciunt, infelices arbi-
trantur. Unde & subditur: [*Comparatus sum luto,
& assimilatus sum favilla & cineri.*] In reproborum
quippe judicio, sancta electorum Ecclesia luto com-
paratur: quia temporaliter conculcata despicitur.
Favilla assimilatur & cineri: quia dum bona ejus
interiora non vident, ad sola hanc mala pervenisse
æstimant, quæ in ea exhiberi corporaliter vident.
Fidelis tamen electorum populus cum multis ex se
cadere conspiciat, optat, si obtinere valeat, adver-
sitatis suæ tempora mutari. Hujus quia oratio differ-
tur, gemitus augetur. Unde adhuc subditur: [*Clam-
mo ad te, & non exaudis: furo, & non respicis me.*]
Sancta quippe Ecclesia persecutionis suæ tempore
fide stat, desiderii clamat. Sed dolet se quasi non
respici, dum sua videt in tribulationibus vota dif-
ferri. Alto namque consilio, omnipotens Deus
cum Sancti ejus adversariorum persecutionibus
comprimuntur, cumque assiduis ut liberentur in-
terpellationibus clamant, differre solet voces pe-
tentium, ut merita patientiam crescant; quatenus
eò magis exaudiantur ad meritum, quò citius non
exaudiantur ad votum. Unde aliàs scriptum est:
*Deus meus clamabo per diem, nec exaudies, &
nocte.* Atque ipsa utilitas de exaudiendi mora mox
subditur, cum illic protinus subinfertur: *Et non ad
insipientiam mihi.* Ad multiplicandam quippe San-
ctorum sapientiam proficit, quòd postulata tardè
percipiunt, ut ex dilatione crescat desiderium, ex
desiderio intellectus augeatur. Intellectus verò cum
intenditur, ejus in Deum ardentior affectus aperit-
tur. Affectus autem ad promerenda cælestia tantò
fit capax, quanto fuerit expectando longanimis. Sed
tamen inter hæc Sanctorum patientiam dolor urget
ad vocem, & cum dilati proficiunt, metuunt ne
deficientibus viribus despecti reprobentur. Se-
quitur.

*Quod improprie Deus dicatur zelare, & irasci, &
pœnitere, & misereri, & cetera hujusmodi: & quòd
crudelis dicatur tunc, cum districtè peccata ulcif-
citur.*

CAPUT XXIII.

Miratus es mihi in crudelem, & in duritia ma-
nus tua adversaris mihi. Longè ab hac senten-
tia vetusta translatio dissonat, quia quod in hac de
Deo dicitur, hoc in illa de adversariis ac persecuto-
ribus memoratur. Sed tamen quia hæc nova tranf-

latio ex Hebræo nobis Arabicoque eloquio cuncta
veriùs transfudisse perhibetur, credendum est quid-
quid in ea dicitur: & oportet, ut verba illius nostra
expositio subtiliter rimetur. Ait ergo: [*Miratus es
mihi in crudelem, & in duritia manus tue adversaris
mihi*] In Scriptura sancta cum de Deo aliquid indi-
gnum dicitur, movetur legentis animus, velut si
aliquando de Deo aliquid indignum dicatur. Pæne
omne quippe quod de Deo dicitur, eo ipso jam in-
dignum est, quòd potuit dici. Nam cujus laudi non
sufficit obstupescens conscientia, quando sufficere
loquens lingua; Sanctus autem Spiritus hoc ipsum
hominibus intelligentibus insinuans, quàm sint
ineffabilia summa & divina, his etiam verbis non-
numquam de Deo utitur, quæ apud homines ha-
bentur in vitio; ut ex his quæ indigna videntur ho-
minibus, & tamen dicuntur de Deo, admoneantur
scire homines, quòd nec illa jam Deo digna sint,
quæ dum digna habentur apud homines, digna
putantur Deo. Dicitur enim Deus zelans, sicut
scriptum est: *Dominus zelotes nomen ejus.* Dicitur
iratus, unde scriptum est: *Iratus est Dominus con-
tra Israël.* Dicitur Deus pœnitens, sicut scriptum
est: *Pœnitet me fecisse hominem super terram.* Et
rursus: *Pœnitet me quòd conspexerim Saul regem in
Israel.* Dicitur misericors, sicut scriptum est: *Mi-
sericors & miserator Dominus, pœnitens & multum
misericors.* Dicitur præsciens, sicut de illo ait Apo-
stolus: *Quos præscivit, & prædestinavit conformes
fieri imaginis Filij sui: dum nec zelus, nec ira, nec
pœnitentia, nec proprie misericordia, nec præ-
scientia esse possit in Deo.* Hæc namque omnia ab
humanis in illum qualitatibus tracta sunt, dum ad
nostræ infirmitatis verba descenditur, ut quasi qui-
busdam nobis gradibus factis, & juxta nos positis,
per ea quæ nobis vicina conspiciamus, ad summa
ejus ascendere quandoque valeamus. Zelare enim
dicitur, qui cum cruciatu mentis castitatem custo-
dit uxoris. Irasci dicitur, qui fervore animi contra
puniendum vitium accenditur. Pœnitere dicitur,
cui id quod fecit, displicet, & econtra mutando
aliquid aliud facit. Misericors dicitur, qui pietate
ad proximum permovetur. Misericordia autem à
misero corde vocata est, eo quòd unusquisque in-
tueatur quempiam miserum, atque ei compatiens,
dum dolore animi tangitur, ipse cor miserum facit,
ut eum à miseria liberet cui intendit. Præscire dici-
tur, qui unamquamque rem, antequam veniat,
videt, & id quod futurum est, priusquam præfens
fiat, prævidet. Deus ergo quomodo zelans est, qui
in custodienda castitate nostra nullo mentis crucia-
tu tangitur? Quomodo irascitur, qui in ulciscendis
vitiis nostris nulla perturbatione animi commove-
tur? Quomodo est pœnitens, qui id quod semel
fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quomodo
habet misericordiam, qui cor nunquam miserum
habet? Quomodo est præsciens, dum nulla nisi quæ
futura sunt, præsciunt? Et scimus quia Deo futu-
rum nihil est, ante cujus oculos præterita nulla
sunt, præsentia non transeunt, futura non ve-
niunt: quippe quia omne quod nobis fuit & erit,
in ejus prospectu præsto est; & omne quod præfens
est, scire potest potius quàm præscire. Et tamen
dicitur zelans, dicitur iratus, dicitur pœnitens,
dicitur misericors, dicitur præsciens: ut quia casti-
tatem animæ uniuscujusque custodit, humano modo
zelans vocetur, quamvis mentis cruciatu non tan-
gatur. Et quia culpas percutit, dicitur irasci, quam-
vis nulla animi perturbatione moveatur. Et quia
ipse immutabilis id quod voluerit mutat, pœnitere
dicitur, quamvis rem mutet, consilium non mu-
tet. Et cum miseriæ nostræ subvenit, misericors
vocatur, quamvis miseris subveniat, & cor mise-
rum numquam habeat. Et quia ea quæ nobis futu-
ra sunt videt, quæ tamen ipsi semper præsto sunt,

Exo. 34
Num.
11. b
Gen. 6. b
1. Reg.
16. c
Ps. 89. d
Rom. 8. f

LIB. XXIII.

præsciū dicitur, quamvis nequaquam futurum prævideat, quod præsens videt. Nam & quæque sunt, non ab æternitate ejus ideo videntur quia sunt, sed ideo sunt, quia videntur. Dum ergo ad verba mutabilitatis nostræ descenditur, ex eis quibusdam gradibus factis ascendat qui potest ad incommutabilitatem Dei, ut videat sine zelo zelantem, sine ira irascentem, sine dolore & penitentiā penitentem, sine misero corde misericordem, sine prævissionibus præscientem. In illo enim nec præterita, nec futura reperiri queunt, sed cuncta mutabilia immutabiliter durant, & quæ in seipsis simul existere non possunt, illi simul omnia assistunt, nihilque in illo præterit quod transit: quia in æternitate ejus modo quodam incomprehensibili, cuncta volumina sæculorum transeuntia manent, currentia stant. Sicut ergo accipimus sine zelo zelantem, sine ira irascentem, ita à sancto Job etiam sine crudelitate dici potuit crudelis. Crudelis quippe dicitur, qui districte feriendo non parcat, ut videlicet hoc loco crudelis districte feriens possit intelligi, & ulciscendæ culpæ non parcens. Unde Esaias quoque cum videret ultimi judicij diem non jam cum venia, sed cum districzione esse venturum, ait: *Ecce dies Domini venit crudelis, & indignationis plenus, & iræ furorisque ejus, ad ponendam terram in solitudine, & peccatores ejus conterendos de ea.* Sanctus igitur vir ut hanc eandem crudelitatem sibi potius afferret congruere posse, quam Deo, ait: *[Mutatus es mihi in crudelem]* Ac si aperte dicat: Qui in teipso crudelitatis nihil habes, mihi quem respirare à persecutione non finis, crudelis videris. Ita enim Deus crudelis esse non potest, sicut nec mutari ullatenus potest. Sed quoniam in Deo nec crudelitas, nec mutabilitas umquam venit, dum mihi dicit, quod in semetipso Deum nec crudelem nec mutabilem sentiat, ostendit. Nam dum circa nos quadam prospera & adversa variantur, in eo quod nos mutamur, quasi ejus circa nos mutatum animum suspicamur. Ipse verò in se incommutabilis permanens, aliter atque aliter in cogitatione sentitur hominum, pro qualitate meritorum. Nam & lux solis cum nequaquam est sibi metipso dissimilis, infirmis aspera, sanis autem oculis lenis videtur: eorum videlicet immutatione, non sua. Unde, ut prædiximus, dicens: *[Mutatus es,]* adjunxit, *[Mihi:]* ut ipsa hæc crudelitas atque mutatio, non sit in qualitate judicis, sed in mente patientis. Quod verbis quoque aliis retexit, dicens: *[Et in duritia manus tue adversaris mihi.]* Manus etenim Dei dura creditur, cum voluntati nostræ contraria, hoc quod ei in nobis displicet, feriendo persequitur; & flagella ingeminat, cum dolentis anima clementiam expectat. Quæ tamen juxta allegoriæ mysterium, bene sanctæ Ecclesiæ verbis congruunt ex vocibus infirmorum, qui plerumque se plus feriri aestimant, quam mereri putant, & quasi crudelitatem arbitrantur judicis, districcionem æquissimam sectionis: quia & cum vulnus ægri medicinali ferramento absconditur, medicus crudelis vocatur, qui tamen per secantis manus duritiam adversatur vulneri, sed concordat salutis. Sequitur.

Quod quasi super ventum fundati repente sternuntur, qui transitorium bonorum successibus delectantur.

CAPUT XXIV.

Elevasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me validè. Quia præsentis vitæ gloria quasi in alto cernitur, sed nulla stabilitate solidatur; velut elevatus super ventum ponitur, qui prosperitate transitoria lætatur, quando ad hoc solum hunc fugitivæ felicitatis aura sublevar, ut repente deterritus in infirmis sternat. Quia enim sancta Ecclesia cun-

Actis in honore est, infirmi quique in ea qui transitoriis successibus lætantur, quò nisi super ventum positi videntur elevati: quia subsequente persecutionis tempore dum prosperitatis aura pertransit, eorum proinus elevatio corruit, & repente cadentes discunt, quia elevati prius in ventum, sederunt. Quæ videlicet verba etiam sancti viri personæ specialiter congruunt, non ad id quod erat, sed ad id quod esse videbatur. Neque enim mentem illius prosperitas fugitiva levaverat, quam inter tot rerum affluentias, miro semper virtutis pondere premebatur; sed juxta hoc quod videri exterius potuit, qui in suis humilis, in alienis oculis elevatus fuit, & quasi super ventum positus, elisus est validè: quia rebus exterioribus fultus, unde aestimabatur surgere, videbatur inde cecidisse. Quem videlicet casum sanctus vir in mente non pertulit: quia nulla adversitas dejecit, quem prosperitas nulla corrumpit. Qui enim veritati inhæret, vanitati nullo modo succumbit: quia dum forti pede cogitationis intus intentionem fixerit, omne quod foras mutabiliter agitur, ad arcem mentis minimè pertingit. Sequitur.

Quod Sancti mortem præsentem non ad consumptionem sibi esse intelligunt, qui de resurrectione sua confidunt: qui etsi aliquando peccant, per penitentiam reformantur.

CAPUT XXV.

Cio quia morti trades me, ubi constituta est domus somni viventi. In superiori hujus operis parte tractatum est, quòd ante adventum Domini ad inferni receptacula etiam justi descenderent, quamvis non in suppliciis, sed in requie servarentur. Quod nunc testimoniis edocere negligimus, quia in ea jam sufficienter probatum putamus. Hoc ergo quod dicitur: *[Scio quia morti trades me, ubi constituta domus est omni viventi:]* rectè beato Job etiam juxta historiam congruit, dum nimirum constat, quia ante Redemptoris gratiam, ad inferni claustra etiam justi descenderent. Ipsa quippe inferni receptio, domus omnium viventium dicitur; quia nullus huc venit, qui ante mediatoris adventum non illuc ipsa corruptionis suæ conditione pertransit: nullus huc venit, qui ad carnis mortem ejusdem corruptionis suæ gressibus non tendit. De qua videlicet morte per Psalmistam dicitur: *Quis est homo qui vivit, & non videbit mortem?* Nam etsi ad cælum raptus Elias esse perhibetur; mortem tamen distulit, non evasit. De ipso quippe ore Veritatis dicitur: *Elias quidem venturus est, & restituet omnia.* Verumtamen enim restitutus omnia, quia ad hoc nimirum huic mundo restituitur, ut & prædicationis munera impleat, & carnis debitum solvat. Quæ tamen sancti viri sententia juxta allegoriæ mysterium, sanctæ Ecclesiæ vocibus ex persona congruit infirmorum, qui fidem verbo tenent, sed contra præcepta fidei suis desideriis famulantur. Ait etenim: *[Scio quia morti trades me, ubi constituta domus est omni viventi.]* Quia enim multos voluptatibus deditos conspicit, eorumque jam interitum præscit; pensat quòd in via vitæ præsentis suis quidem desideriis serviunt, sed tamen ad mortis domum perveniunt omnes, qui in ea carnaliter vivunt. Sunt verò nonnulli, qui in voluptatum suarum foveam corruunt, sed tamen per lamenta penitentiae ab imis citius pedem reducant, quos superne percussiois verbera ad eruditionem potius, quam ad extinctionem secant. Ex quibus aptè subjungitur: *(Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam: & si corruerint, ipse salvabis.)* In quibus profectò verbis hoc solerter debet intelligi, quòd beatus Job dum sua narrat, in se alios transfiguratur. Velut enim de se specialiter dicebat:

bat: [*Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisti me valide: scio quia morti irades me, ubi constituta est domus omni viventi;*] & tamen non de se, sed de aliis adjungit: [*Venerunt autem non ad consumptionem eorum emittis manum tuam.*] Dum enim de se loquens ratiocinando, causas de aliis subdit, quàm multorum personas in se significet, ostendit. Manum itaque suam Dominus ad consumptionem peccantium non emittit, cum feriendo à peccatis corripit, & corruentes salvat, dum cadentes ad culpam in salutem corporis vulnerat; ut prostrati exterius, interiùs surgant; quatenus jacentes corpore ad interiorem statum redeant, qui stantes exterius ab statu mentis jacebant. Sequitur.

Quòd compassio quam afflictioni proximorum debemus, non tam sit in largitione exteriorum, quàm in mentis affectu: quia extra nos sunt qua damus, affectus autem in nobis.

CAPUT XXVI.

Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Quamvis vera compassio est passioni proximi ex largitate concurrere; nonnumquam tamen cum exteriora quæque abundè ad largiendum suppetunt, celerius dantis manus dationem invenit, quàm animus dolorem. Unde scire necesse est, quia ille perfectè tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque in se animum sumit: ut prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministerium concurrat. Nam sæpe, ut prædiximus, largitorem muneris, rerum facit abundantiam, & non virtus compassionis. Qui enim afflicto perfectè compatitur, plerumque & hoc indigenti tribuit, in quo ipse qui dedit, angustatur. Et tunc plena est cordis nostri compassio, cum malum inopiæ pro proximo suscipere non metuimus, ut illum à passione liberemus. Quam videlicet pietatis formam mediator nobis Dei & hominum dedit. Qui cum posset nobis etiam non moriendo concurrere, subvenire tamen moriendo hominibus voluit: quia nos videlicet minus amasset, nisi & vulnera nostra susciperet: nec vim nobis suæ dilectionis ostenderet, nisi hoc quod à nobis tolleret, ad tempus ipse sustineret. Passibiles quippe mortalesque nos reperit, & qui nos existere fecit ex nihilo, revocare videlicet etiam sine sua morte potuit à passione. Sed ut quanta esset virtus compassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, quod esse nos voluit: ut in semetipso temporaliter mortem susciperet, quam à nobis in perpetuum fugaret. An non in divinitatis suæ divitiis nobis invisibilis permanens, miris nos potuit virtutibus ditare? Sed ut ad internas divitias rediret homo, foras apparere dignatus est pauper Deus.

27. Unde & prædicator egregius, ut ad largitatis gratiam viscera nostræ compassionis accenderet, dixit:

2. Cor. 8. *Propter nos egenus factus est, cum dives esset. Qui sic etiam dicit: Non ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio.* Hæc proculdubio condescendendo infirmis intulit, quoniam quibusdam inopiam ferre non valentibus, tolerabilius est minus tribuere, quàm post largitatem suam ex inopiæ angustia murmurare. Nam ut ad magna largiendi studia audientium mentes accenderet, paulò post intulit, dicens:

2. Cor. 9. *Hoc autem dico: Qui parèe seminari, parèe & metere.* Plus autem nonnumquam esse dicimus compati ex corde, quàm dare: quia quisquis perfectè indigenti compatitur, minus æstimat omne quod dat. Nisi enim dantis manum bona voluntas vinceret, idem prædicator egregius discipulis non dixisset: *Qui non solum facere, sed & velle cepistis ab anno prior.* Facile quippe est in bono opere obedire etiam vo-

S. Greg. Tom. I.

A lentem. Sed hæc magna in discipulis virtus extirrat, eos bonum quod illis præceptum est; & antè voluisse. Quia itaque vir sanctus apud omnipotentem Deum aliquando majus datum noverat mentis esse, quàm muneris, dicat: [*Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.*] Exteriora etenim largiens, rem extra semetipsum præbuit. Qui autem fletum & compassionem proximo tribuit, ei aliquid etiam de semetipso dedit. Idcirco autem plus compassionem, quàm datum dicimus, quia rem quamlibet plerumque dat etiam qui non compatitur, numquam autem qui verè compatitur, quod necessarium proximo conspiciat, negat. Quæ nimirum sententia bene quoque sanctæ Ecclesiæ vocibus congruit: quæ dum afflictos quoque per lamenta penitentia conspiciat, suos ei oratione continua fletus jungit, & toties egeno compatitur, quoties menti virtutibus nudata, interventionis suæ precibus opitulatur. Super afflictum quippe compatientes plangimus, quando aliena damna nostra deputamus, & culpas delinquentium, nostris mundare fletibus nitimur. Quod videlicet agentes, plus plerumque nobis, quàm his, pro quibus agitur, subvenimus: quia apud intimum arbitrium & gratiam charitatis aspirantem, commissa quæque perfectè diluit propria, qui purè plangit aliena. Persecutionis igitur ultimæ sancta Ecclesia tribulatione deprehensa, reducat ad memoriam pacis tempore bona quæ gessit, dicens: [*Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.*] Quæ internæ lucis gaudia æterna desiderans, sed tamen adhuc dilata, quia malis exterioribus premitur, sancti viri vocibus adjungat.

Quòd sancta Ecclesia ab ipsis, quos per charitatis gratiam quasi viscera sua ante gestaverat, persecutionis impetum ferat.

CAPUT XXVII.

Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præsolabar lucem, & eruperunt tenebræ. Fidelis enim populus expectat bona, sed mala suscipit: prætolatur lucem, & tenebras incurrit: quia per remunerationis gratiam interesse jam jamque Angelorum se gaudis sperat, & tamen hinc diutius dilatus, manus persecutorum tolerat: & qui se quantum æstimat æternæ lucis retributione perfui, hic adhuc compellitur persecutorum suorum tenebras pati. Quæ videlicet mala persecutorum minus dolent, si ab infidelibus adversariisque confluerent. Sed eò deterius mentem electorum cruciant, quò ab illis veniunt, de quibus bona præsumebant. Unde adhuc subditur: [*Interiora mea effervuerunt absque ulla requie.*] Sanctæ quippe Ecclesiæ interiora fidei velut viscera antè gestaverat, in persecutionis atrocitate tolerare. Qui secreta prius illius cognoscentes, quando sciunt ubi magis doleat, tanto deterius ab afflictione ejus minimè quiescunt. Quos tamen & pacis suæ tempore graviter tolerat: quia suis prædicationibus eorum mores contrarios pensat. Gemit enim, cum eorum vitam sibi dissimilem conspiciat. De quibus & aptè subjungitur: [*Prævenierunt me dies afflictionis.*] Scit namque sancta electorum Ecclesia, quòd persecutione ultima, mala multa passura sit: sed hanc afflictionis suæ dies præveniunt, quia malorum vitam intra se graviter etiam tempore pacis portat. Nam quamvis diebus ultimis aperta infidelium persecutio sequatur; hanc tamen & priusquam appareat, hi qui in ea verbo tenus fideles sunt, pravis moribus antecurrunt. Sequitur.

28.

Quod Sancti in culmine honoris, statum custodiunt humilitatis: & licet potestati semper amica sit impatentia, mansuetudo tolerat ipsos, quos ex officio suo increpant.

CAPUT XXVIII.

Merens incedebam, sine furore surgens in urba clamavi. Notandum sollicitè juxta historiam video, quòd sanctus vir, qui paulò superius dixit: [Elevasti me;] inferius adjungit: [Merens incedebam.] Miro enim ordine, uno eodemque tempore convenire in actibus bonorum solet & foris honor culminis, & intus afflictus meror humilitatis. Unde sanctus quoque vir elevatus rebus & honoribus, merens incedebat: quia etsi hunc prælarum hominibus gloria potestatis ostenderat, interior tamen merore suo secretum sacrificium Domino contriti cordis offerebat. *Sacrificium quippe Deo est spiritus contribulatus.* Sciunt autem electi quique consideratione intima contra exterioris excellentia tentamenta pugnare. Qui si ad exteriorem felicitatem suam cor apponerent, justis profectò non essent. Sed quia cor humanum non potest de ipsis prosperitatibus rerum quantalacumque gloria nullo modo tentari, contra ipsam prosperitatem suam sancti viri intrinsecus dimicant: non dico ne in elatione, sed ne in ejus saltem amore succumbant. Cui valde succubuisse est, captivam mentem ejus desiderii subdidisse. Quis autem terrena sapiens, temporalia amplectens, beatum Job inter tot prospera lærum non crederet, cum ei suppeteret salus corporis, vita filiorum, incolumitas familiæ, integritas gregum? Sed quia in his omnibus non gauderet, ipse sibi testis est, qui ait: (*Merens incedebam*) Sancto enim viro adhuc in hac peregrinatione posito, omne quod sine visione Dei abundat, inopia est: quia cum sibi omnia electi adesse vident, gemunt quòd omnium auctorem non vident: cuique totum hoc minus est, quia adhuc species unius deest: sicque eos foris exultat gratia supernæ dispensationis, ut tamen intus sub disciplina teneat meror magistræ charitatis. Per quam videlicet dicitur, ut de his quæ exterius accipiunt, apud semetipsos semper amplius humilientur, mentem sub jugo teneant disciplinæ, nunquam ex potestatis licentia ad impatientiam erumpant. Unde & aptè subjungitur: [*Sine furore surgens in turba clamavi.*] Sæpe namque seditiosorum tumultus hominum, præpositorum suorum mentem laceffunt, sui que ordinis limitem inordinatis motibus excedunt. Et plerumque, qui præsumunt, nisi in ore cordis Spiritus sancti freno teneantur, in iratæ retributionis atrocitatem profligunt; quantumque prævalent agere, tantum sibi subditis æstimant licere. Amica etenim potestati pæne semper impatientia est; eique etiam mala subjuncta imperat; quia quod ipsa sentit, potestas exequitur. Sed sancti viri plus se interioris patientiæ jugo subjiciunt, quàm foris hominibus præsumunt; & eò veriore principatum foris exhibent, quò humiliorem Deo intrinsecus famulatum tenent: atque idcirco sæpe plus quòsdam tolerant, quòd se de eis ulcisci amplius possunt; ac ne umquam ad illicita transcant, plerumque nolunt pro se exequi etiam quod licet: subditorum strepitus sufferunt, per amorem increpant, quos per mansuetudinem portant. Unde nunc rectè dicitur: [*Sine furore surgens in turba clamavi:*] quia nimirum boni contra tumultus insolentium clamorem habent, & furorem non habent: quoniam eos, quos clementer tolerant, docere non cessant. Sed hæc, quæ juxta historiam de uno diximus, juxta allegoriam necesse est ut de diversis electis Ecclesiæ sentiamus. Ipsa quippe in electis suis etiam per prospera incedit

A merens: quia nil sibi verè prosperum deputat, quousque bonum, quod singulariter querit, apprehendat. Fideles quippe illius, temporali quidem pace perfruuntur, sed perpetuè suspirant; honorantur, & afflicti sunt; quia plerumque ibi videntur in culmine, ubi cives non sunt. Ipsa etiam in turba sine furore confurgit, & clamat: quia pravorum vitam studio rectæ emulationis, non autem vana furoris insequitur. Irascitur & amat, sevit & tranquilla est: quatenus infirmos suos corrigat ex emulatione, foveat ex pietate. Sequitur.

Quod verè sancti sunt, qui inter malos conversari innocenter possunt.

CAPUT XXIX.

Frater sui draconum, & socius struthionum. Quid draconum nomine, nisi malitiosorum hominum vita signatur? De quibus & per Prophetam dicitur: *Traxerunt ventum quasi dracones.* Perverfi etenim quique vitium quasi dracones trahunt, cum malitiosâ superbiâ insulant. Qui autem struthionum appellatione intelligi, nisi simulatores solent? Struthio etenim pennas habet, & volatum non habet: quia simulatores quique speciem sanctitatis habent, sed virtutem sanctitatis non habent. Visio quippe eos bonæ actionis decorat, sed à terra minimè penna virtutis levat. Electus itaque sanctæ Ecclesiæ populus quia pacis suæ tempore intra se quosdam malitiosos ac simulatores patitur, dicat: *Frater sui draconum, & socius struthionum.* Quod beati quoque Job vocibus specialiter congruit, qui ad culmen magnæ fortitudinis, bonus inter malos fuit. Nullus quippe perfectus est, qui inter proximorum mala patiens non est. Qui enim æquanimitè aliena mala non tolerat, ipse sibi per impatientiam testis est, quia à boni plenitudine longè distat. Abel quippe esse renuit, quem Cain malitia non exerceat. Sic in tritura aræ grana sub paleis premuntur, sic flores inter spinas prodeunt, & rosa quæ redolet, crescit cum spina quæ pungit. Duos namque filios habuit primus homo, sed unus electus alter reprobos fuit. Tres quoque filios Noë arca continuit, sed duobus in humilitate persistentibus, unus ad patris irrisionem ruit. Duos Abraham filios habuit, sed unus innocens, alius verò fratris persecutor fuit. Duos quoque Isaac filios habuit, unus in humilitate servutus, alter verò & priusquam nasceretur, reprobatus est. Duodecim Jacob filios genuit, sed ex his unus per innocentiam venditus, ceteri verò per malitiam venditores fratris fuerunt. Duodecim quoque Apostoli in sancta Ecclesia sunt electi, sed ne improbatu remanerent, unus eis admixtus est, qui eos persequens probaret. Sic namque justo peccator cum malitia jungitur, sicut in fornace auro palea cum igne sociatur, ut quo ardet palea, purgetur aurum. Hi ergo veraciter boni sunt, qui in bonitate persistere etiam inter malos possunt. Hinc etiam sponsi voce sanctæ Ecclesiæ dicitur: *Sicut lilium inter spinas,* Cant. 2. sic amica mea inter filias. Hinc ad Ezechielem Dominus dicit: *Fili hominis, increduli & subversores sunt Ezech. tecum, & cum scorpionibus habitas.* Hinc Petrus vitam beati Lot glorificat, dicens: *Et justum Lot, oppressum à nefandorum iniqua conversatione eripuit.* Aspectu enim & auditu justus erat, habitans pudica apud eos, qui de die in diem animam justi iniquis operibus cruciabant. Hinc Paulus discipulorum vitam glorificat, & glorificando confirmat, dicens: *In medio nationis prave & perverse, inter quos lucebat sicut luminaria in mundo, verbum vita continentis.* Dominus Hinc Joannes per Angelum Pergami Ecclesiæ attestatur, dicens: *Scio ubi habitas, ubi sedes est satana, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam.*

Beatus igitur Job ut ostendat cuius fortitudinis fuerit, insinuat cum quibus vixit, dicens: [*Frater fui draconum, & socius struthionum.*] Quia minus esset quod ipse bona ageret, nisi & ad bonitatis suae culmulum ab aliis mala toleraret. Sequitur.

Quod sancti in apostatatione reproborum tacebant, & denigrantur, & arescunt, dum zeli sui ardore iorquentur.

CAPUT XXX.

Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt pro caumate.] Hæc juxta historiam pensare negligimus, quia videlicet sermonis virtus patet ex pena passionis. Sed quia, ut sæpe jam diximus, plerumque beatus Job sic narrat gesta, ut gerenda pronunciet; bene hoc sanctæ Ecclesiæ quibus congruit, quæ dolorem persecutionis ultimæ in infirmis graviter sentit. Cumque ab illa alij pereunt, valentiores quique merore cruciantur. Exterior quippe causa ejus, est terrena dispensatio, interior vero cura celestis. Cutis ergo nomine, infirmi signantur, qui nunc in ea exteriori utilitati deserviunt. Per ossa verò fortes ejus figurati sunt, in quibus corporis illius tota compago solidatur. Quia igitur aut provocati muneribus, aut perfectionibus afflicti, multi in ea ab statu fidei infirmi cadunt, eamque ipsi postquam ceciderunt, persequuntur; quid aliud, quam cutis suæ nigredinem patitur, ut in ipsis postmodum fœda appareat, in quibus pulchra videbatur? Dum enim hi, qui prius exteriora bene dispensare consueverant, contra electos Dei postmodum sæviunt, quasi cutis Ecclesiæ anteaque justitiæ colorem perdidit, * qui ad nigredinem iniquitatis venit. Quod Hieremias etiam sub præcipui metalli specie deplorat, dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Perversi ergo dum ab ejus sacramentis exeunt, plerumque inter reprobos locum honoris famunt, ut ipsi contra sanctam Ecclesiam ex auctoritate sæviant, qui hanc atrocius quasi sciendo contemnant. Unde & cum diceret: [*Cutis mea denigrata est;*] addidit, [*super me:*] quia hos, quos prius ad decorem justitiæ quasi candidos habuit, post deterius nigros portat. Sed cum cutis ad nigredinem vertitur, fortes qui in illa sunt, zelo fidei contabescunt. Unde apertè subjungit: [*Et ossa mea aruerunt pro caumate.*] Sic namque & priori tempore os fortissimum sanctæ Ecclesiæ quadam ariditate tradidit Paulus æstuabat, cum quibusdam cadentibus diceret: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?* Cutis ergo denigratur, & ossa præ caumate arescunt: quia dum infirmi ad iniquitatem profliunt, fortes quique zeli sui igne cruciantur. Sequitur.*

Quod abstinentia & doctrina sanctorum in luctum eis vertatur, cum se ab eis contemni vident, quibus verbo & exemplo prodesse studebant.

CAPUT XXXI.

Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.] Quia organum per fistulas, & cithara per chordas sonat: potest per citharam recta operatio, per organum verò sancta prædicatio designari. Per fistulas quippe organi, ora prædicantium; per chordas verò citharæ, intentionem rectè viventium non inconvenienter accipimus. Quæ dum ad vitam aliam per afflictionem carnis tenditur, quasi extenuata chorda in cithara per intentionem admirationem sonat. Siccat enim chorda, ut congruum in cithara cantum reddat; quia & sancti viri castigant corpus suum, & S. Greg. Tom. I.

servituti subiciunt, atque ab infimis ad superiora tendunt. Pensandum quoque est, quod chorda in cithara si minus tenditur, non sonat: si amplius, raucum sonat: quia nimirum virtus abstinentiæ aut omnino nulla est, si tantum quisque corpus non edomat, quantum valet: aut valde inordinata est; si corpus atterit plus quam valet. Per abstinentiam quippe, carnis vitia sunt extinguenda, non carni: & tantò quisque sibi met debet moderamine præesse, ut & ad culpam caro non superbiat, & tamen ad affectum rectitudinis in operatione subsistat. Intueri inter hæc egregium prædicatorem libet, quanta arte magisterij, fidelium animas velut in citharâ chordas tensas, alias amplius tendendo extenuat, atque alias à tensione sua relaxando conservat. Aliis etenim dicit: *Non in comestationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitis.* Et rursus ait: *Morsificate membra vestra que sunt super terram.* Et tamen prædicatori charissimo scribit, dicens: *Non adhuc aquam bibere, sed modico vino usere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.* Illas ergo chordas extenuando tendit, ne non tensæ omnimodo non sonent: hanc verò à tensione temperat, ne dum plus tenditur, minus sonet: siue autem sancti prædicatores in Ecclesiâ, seu quilibet simplices & abstinentes, prout vires accipiunt, in ea proximis suis canticum bonæ exhortationis reddunt. Nam & prudentes quique ad prædicationis fructum solerter invigilant, atque ut alios ad vitam pertrahant, sono magnæ persuasionis elaborant; & qui in ea tardioris ingenij videntur, & ipso suæ vitæ merito in quantum se posse conspiciunt, exhortationis erga alios auctoritatem sumunt, atque ad celestem patriam quos valent trahere non desistunt. Sed sancta Ecclesiâ extremis persecutionibus pressa, cum verba sua à reprobis contemni considerat, amoris sui gratiam ad sola lamenta format: quia nimirum desit, quos exhortando trahere non valet. Dicit ergo: [*Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.*] Ac si apertè fateatur, dicens: Pacis quidem meæ tempore per alios parva more citharæ, per alios verò more organi magna & sonora prædicabam: sed nunc versa est in luctum citharæ, & organum in vocem flentium versum est: quia dum me contemni conspicio, eos qui prædicationis cantum non audiunt, deploro. Hæc per quosdam sancta Ecclesiâ in fine factura est: hæc per quosdam in suis jam exordiis fecit. Primus quippe martyr Stephanus Judæis persequentibus prodesse prædicando conatus est, quos tamen post verba prædicationis, dum videret ad faciendos lapides convolasse, fixis genibus orabat, dicens: *Domine Iesu, ne statuas illis hoc peccatum.* Quid ergo huic, qui diu & parva & magna narraverat, nisi jam suæ citharæ atque organi cantus flebat, atque in luctum versa fuerant, quia eos quos prædicando non traxerat, amando flebat? Quod nimirum quotidie sancta Ecclesiâ agere non desistit, quæ prædicationis verbum pæne ubique conticuisse jam conspicit. Alij namque loqui dissimulant, alij recta audire contemnant. Sed electorum mens dum tacere cantum prædicationis conspicit, gemens ac tacita ad fletus redit. Dicit ergo: [*Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.*] quia electus quisque quod sanctæ prædicationis vox siluit, eò damna Ecclesiæ gravius plangit. Hucusque beatus Job descripsit mala quæ pertulit: hoc verò ex loco incipit narrare subtilius bona quæ fecit. Sed doloris verba historica atque allegorica expositione transcurramus, virtutum verò opera ex magna parte juxta folius historiae textum tenemus: ne si hæc ad indaganda mysteria trahimus, veritatem fortasse operis vacuare videamur.